

Maria Laurila

”No ei iha ku unelma, mut sinne päi”

Tyytyväisyyskysely Joelinkodin asukkaille ja heidän läheisilleen

Opinnäytetyö

Kevät 2019

SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Sosionomi (AMK)

SeAMK

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysalan yksikkö

Tutkinto-ohjelma: Sosiaalialan koulutusohjelma

Suuntautumisvaihtoehto: Sosionomi (AMK)

Tekijä: Maria Laurila

Työn nimi: ”No ei iha ku unelma, mut sinne päi”: Tyytyväisyyskysely Joelinkodin asukkaille ja heidän läheisilleen

Ohjaaja: Mirva Siltakorpi

Vuosi: 2019

Sivumäärä: 56

Liitteiden lukumäärä: 3

Tässä opinnäytetyössä käsitellään tyytyväisyyskyselyä, joka on toteutettu Joelinkodin asukkaille ja heidän läheisilleen. Joelinkoti on Kuntayhtymä Kaksineuvoisen Lappajärvellä sijaitseva kehitysvammaisten asumispalveluyksikkö, jossa asuu yhteensä viisitoista kehitysvammaista aikuista. Opinnäytetyöni tavoitteena oli kartoittaa Joelinkodin asukkaiden ja heidän läheistensä ajatuksia Joelinkodista ja siellä asumisesta. Tutkimustulosten avulla on tarkoitus kehittää yksikön toimintaa vastaamaan vielä paremmin asiakkaiden tarpeita.

Teoreettinen viitekehys opinnäytetyössä koostuu kehitysvammaisten palveluasumisesta sekä asiakkaan asemasta ja hyvinvoinnista. Toteutin laadullisen tutkimuksen, jossa selvitin kyselylomakkeen avulla Joelinkodin asukkaiden läheisten näkemyksiä Joelinkodin toiminnasta. Tutkimukseni toisessa osassa haastattelin Joelinkodin asukkaita ja selvitin heidän omia näkemyksiään Joelinkodissa asumiseen liittyen.

Tutkimustulosten perusteella lähes kaikkien vastanneiden ja haastateltavien suhtautuminen Joelinkotiin oli positiivista. Asukkaat saivat elää tavallista elämää ja osallistua kotitöihin oman toimintakykynsä mukaan. Joelinkodin ohjaajat olivat ammattitaitoisia ja mukavia. Myös monipuolinen ja ravitseva ruoka sai kiitosta. Kokonaisuudessa Joelinkotia pidettiin hyvänä paikkana kehitysvammaiselle henkilölle.

Avainsanat: kehitysvammaisuus, palveluasuminen, tuettu asuminen, asiakasläh- töisyys

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree programme in Social Services

Specialisation: Bachelor of Social Services

Author: Maria Laurila

Title of thesis: Customer satisfaction survey for the inhabitants of Joelinkoti and their close ones

Supervisor: Mirva Siltakorpi

Year: 2019

Number of pages: 56

Number of appendices: 3

This thesis considers a satisfaction survey, which is conducted to the inhabitants and the close relatives of the inhabitants of Joelinkoti. Joelinkoti is a residence of fifteen mentally disabled adults, which is located in Lappajärvi, The Federation of Municipalities Kaksineuvoinen area. The aim of this thesis is to find out what the inhabitants and their close relatives feel about living in Joelinkoti. With the results of this survey Joelinkoti is able to improve its services in order to meet the customer expectations better.

Service housing of the mentally disabled, customer consideration and customer well-being are the key framework in the theory part of this thesis. In order to find the results, I conducted a qualitative research. The first part of the research included a questionnaire concerning the overall service, which was distributed to the close relatives of the inhabitants. The second part of the research was to find out how the inhabitants of Joelinkoti feel about living there.

The results of the research show that almost all the participants have a positive feedback about Joelinkoti. The inhabitants are given freedom to live a normal life there with regular household chores, according to their own mental preparedness. The instructors in Joelinkoti are described as professional and pleasant. Another matter that distinguishes from the results is that the food is extremely delicious and nutritious there. All in all, the participants of the survey think that Joelinkoti is definitely a suitable housing for disabled adults.

Keywords: mental disability, service housing, supported housing, customer orientation

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
1 JOHDANTO.....	6
2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT.....	7
2.1 Tutkimuksen idea.....	7
2.2 Palveluiden laatu ja kehittäminen.....	8
2.3 Aikaisemmat tutkimukset.....	9
3 KEHITYSVAMMAISTEN PALVELUASUMINEN.....	11
3.1 Tuettu asuminen.....	13
3.2 Tehostettu palveluasuminen.....	13
3.3 Palveluasumisen päätös.....	14
4 ASUKKAAN ÄÄNI ASUMISESSA.....	16
4.1 Lainsäädäntö.....	16
4.2 Asiakaslähtöisyys.....	18
4.3 Osallisuus.....	18
4.4 Itsemääräämisoikeus.....	20
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	22
5.1 Laadullinen tutkimus.....	22
5.2 Kyselylomake asukkaiden läheisille.....	24
5.3 Teemahaastattelu.....	25
5.4 Aineiston analysointi.....	26
5.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	27
6 TUTKIMUSTULOKSET.....	29
6.1 Joelinkotiin muutto ja sopeutuminen.....	29
6.2 Asuminen Joelinkodissa.....	31
6.3 Sosiaaliset suhteet.....	37
6.4 Itsemääräämisoikeuden toteutuminen.....	39
7 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	41
8 POHDINTA.....	47

LÄHTEET.....	50
LIITTEET.....	56

1 JOHDANTO

Kehitysvammaiset luokitellaan usein omaksi ihmisryhmäkseen, vaikka todellisuudessa he ovat ainutlaatuisia yksilöitä, kuten kuka tahansa. Viime vuosituhanella kehitysvammaisia on syrjitty ja jopa halveksittu ja heitä on pidetty toisen luokan kansalaisina (Vehmas 2005, 43). Näistä ajoista ihmiskunnan kehitys on onneksi tehnyt hurjan harppauksen, ja nykyisin kehitysvammaisilla on sama ihmisarvo ja oikeudet kun kaikilla kansalaisilla. Kehitysvammaisuus ei ole mikään tietty kasvopiirre tai rakenteellinen muutos, eikä sitä läheskään aina voida nähdä silmämääräisesti. Kehitysvammaisuus voidaan määritellä usealla eri tavalla riippuen siitä, keneltä asiaa kysytään. Nykyisin kehitysvammaisuus voidaan määritellä yksilön vaikeutena oppia ja ymmärtää uusia asioita ja sillä, että hän tarvitsee ulkopuolisen apua selviytyäkseen arjen toiminnoista. (Seppälä 2017, 36.)

Kaikki ihmiset ovat tasa-arvoisia, ja tämän ansiosta myös kehitysvammaisilla on oikeus saada tarvitsemansa palvelut ja päättää asuinpaikastaan. Vammaiset ihmiset ovat oikeutettuja kuntien järjestämiin asumispalveluihin, jotka tulee räätälöidä heille sopivaksi heidän vammansa huomioon ottaen. Kuntien sisäiset erot näiden palveluiden järjestämisessä voivat näkyä palveluiden laajuudessa ja toimivuudessa, mutta kuitenkin jokainen kehitysvammaisen on oikeutettu saamaan juuri ne palvelut, joita hän tarvitsee selviytyäkseen arjessa. (Yksilölliset palvelut 2003, 8.)

Tässä opinnäytetyössä käsittelen kehitysvammaisten palveluasumisen eri muotoja ja sitä, kuinka asiakkaat ja heidän läheisensä kokevat saamansa palvelut. Tutkimukseni toteutin Joelinkodin asukkaille ja heidän läheisilleen haastattelujen ja kyselylomakkeiden avulla. Saamieni tulosten avulla tarkoitukseni on tuoda esille sellaisia ajatuksia ja näkemyksiä, joita ei välttämättä ehdi tai edes huomaa pysähtyä ajattelemaan yksikön arjen keskellä.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

Olen työskennellyt kehitysvammaisten parissa, ja työkokemukseni perusteella päätin suunnata myös opinnäytetyöni kehitysvammasektorille. Opinnäytetyön aihetta suunnitellessani olin yhteydessä Joelinkodin vastaavaan ohjaajaan. Hänen keskusteltuaan muiden työntekijöiden kanssa, nousi esille ajatus asiakastyytyväisyyskyselystä. Keskustelumme pohjalta lähdin pohtimaan kyselyn toteuttamista, ja yhteistuumin tulimme siihen tulokseen, että saisimme laajemman näkökulman opinnäytetyöhöni toteuttamalla asiakastyytyväisyyskyselyn sekä Joelinkodin asukkaille että heidän läheisilleen.

Joelinkoti on Kuntayhtymä Kaksineuvoisen kehitysvammaisten asumispalveluyksikkö, joka sijaitsee Lappajärvellä. Vuoden 2015 huhtikuussa valmistunut yksikkö tarjoaa asumispalveluita kehitysvammaisille aikuisille vuorokauden ympäri. Ryhmäkodissa on asunnot kymmenelle kehitysvammaiselle henkilölle, ja samassa pihapiirissä on myös rivitalo, jossa on viisi asuntoa itsenäisemmin asuville asukkaille. Joelinkodissa asukkailla on mahdollisuus osallistua oman halunsa ja toimintakykynsä mukaan virikkeelliseen päivätoimintaan sekä arjen askareisiin. Osa asukkaista osallistuu arkipäivisin myös työtoimintaan, jota Kuntayhtymä Kaksineuvoinen järjestää Lappajärven toimintakeskuksessa. Joelinkodissa työskentelee vastaavan ohjaajan lisäksi kaksitoista ohjaajaa ja siivooja. (Vammaisten asumispalvelut 2017.)

Kehitysvammaisten asumiseen ja itsemääräämisoikeuteen liittyvät kysymykset ovat olleet viime vuosina esillä mediassa ja julkisessa keskustelussa. Tämän vuoksi koin, että opinnäytetyöni on myös monella tavoin ajankohtainen.

2.1 Tutkimuksen idea

Tutkimukseni tarkoitus on tarjota Kuntayhtymä Kaksineuvoiselle, ja etenkin Joelinkodin henkilökunnalle, katsaus asumispalveluyksikön tarjoamien palveluiden laadusta. Asukkaiden ja heidän läheistensä kokemus palveluista on tärkeää etenkin asiakastyytyväisyyden kannalta toimintaa tarkasteltaessa. Tutkimustulosteni avulla henkilökunta saa konkreettista tietoa yksikön tämänhetkisestä toiminnasta, ja tätä

kautta heidän on mahdollisuus lähteä kehittämään toimintaa vastaamaan asukkaiden tarpeita vieläkin paremmin.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on kartoittaa mahdollisimman kokonaisvaltaisesti Joelinkodin asukkaiden ja heidän läheistensä mielipiteitä ja kokemuksia Joelinkodista. Tarkoituksena on kerätä tietoa siitä, millaisina Joelinkodin palvelut näyttäytyvät asukkaiden arjessa ja toisaalta siitä, kuinka heidän läheisensä ne kokevat. Yhtenä tarkoituksena on myös selvittää, onko asukkaiden ja heidän läheistensä kokemuksissa eroavaisuuksia. Tutkimuksessani pyrin selvittämään, mikä palveluissa on hyvää ja toimivaa, ja vastaavasti kartoittamaan myös mahdollisia epäkohtia ja parannusehdotuksia.

Tutkimuskysymykset opinnäytetyössäni ovat:

- Miten Joelinkodissa asuva henkilö on sopeutunut asumaan yksikössä?
- Millaisena Joelinkodissa saatavat palvelut koetaan?
- Millaisena sosiaalinen kanssakäyminen Joelinkodissa koetaan?
- Millaiset mahdollisuudet Joelinkoti tarjoaa itsenäisyyteen?

2.2 Palveluiden laatu ja kehittäminen

Tutkimukseni tärkeimpänä tavoitteena on selvittää, kuinka Joelinkodissa voitaisiin parantaa kehitysvammaisille asiakkaille tarkoitettujen palveluiden laatua toimintaa kehittämällä. Ennen kun näitä osa-alueita aletaan konkretisoimaan, on hyvä ymmärtää, mitä laadulla ja kehittämisellä tarkoitetaan käsitteen tasolla ja kuinka ne näkyvät päivittäisessä yksikön toiminnassa.

Laatu saattaa olla käsitteenä monimutkaisen ja vaikeasti selitettävän tuntuinen, mutta tarkemmin tarkasteltuna se koostuu melko arkisista ja yksinkertaisista asioista. Sosiaalihuollon laadulla tarkoitetaan käytännössä sitä, että asiakas saa tarvitsemiaan palveluita oikeaan aikaan ja oikeassa paikassa (Pekurinen, Räikkönen & Leinonen 2008, 20). Laatutyö taas on käsite, joka on juurtunut suomen kieleen työ-

kentelyn tai palveluiden laadusta puhuttaessa. Laatutyö ei tavallisesti viittaa konkreettisesti työntekoon, vaan enemmän kriteereihin, joiden avulla työskentelyn laatua voidaan mitata. Palveluiden laatua pohdittaessa on hyvä selvittää itselleen tarkasti, minkälaisen asioiden laatua on todellisuudessa mielekästä mitata. (Salmi 2010, 5.)

Palveluasumisen laatua ei voida mitata yhtenä suurena kokonaisuutena, vaan sen sisältö on pilkottava pienempiin osiin. Palveluiden käyttäjät voivat kertoa omia näkemyksiään ja kokemuksiaan kyseisistä palveluista, ja tulokset dokumentoimalla saadaan käsitys palveluiden kokonaistilasta. Tällä tavalla pilkottuina palvelukokonaisuuksista voidaan löytää ne keskeisimmät piirteet, jotka palveluiden käyttäjät kokevat hyödyllisimmiksi ja mahdollisesti myös ne palvelut, joita kannattaisi kehittää vastaamaan asiakkaiden tarpeita vielä paremmin. (Salmi 2010, 6.) Keskeisiä asioita sosiaalihuollon laadussa ovat muun muassa asiakkaan itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen ja asiakaskeskeisyys, palveluiden saatavuus ja niiden saavutettavuuden yhdenvertaisuus, valinnanvapaus, potilasturvallisuus ja ammattitaitoisuus (Pekurinen, Räikkönen & Leinonen 2008, 21; Husso 2016, 9–12).

Palveluiden kehittämisen tarve sosiaalialalla voi nousta esille usealla eri tavalla. Tilannetta voidaan tarkastella työntekijän, organisaation, asiakkaan tai yhteiskunnan näkökulmasta, ja konkreettisesti kehittämisen tarve voi nousta esille mistä tahansa näistä näkökulmista. Työntekijän näkökulmasta kehittämisen tarve saattaa nousta esimerkiksi selkeiden ja yksiselitteisten toimintaohjeiden puutteesta, työtehtävien ruuhkautumisesta tai toiminnan vaikuttavuuden arvioinnin puutteesta. Organisaation näkökulmasta tarkasteltuna kehittämisen tarve voi nousta esimerkiksi lisääntyvän kilpailun tai yhteisten toimintaohjeiden puutteesta. Asiakkailta saattaa tulla negatiivista palautetta, mikäli palvelut eivät vastaa heidän odotuksiaan tai asiat eivät toteudu ennalta sovitulla tavalla. (Kananoja 2010.)

2.3 Aikaisemmat tutkimukset

Joelinkoti on suhteellisen uusi asumisyksikkö, eikä sen toiminnasta tämän vuoksi ole aikaisemmin tehty tutkimuksia. Kehitysvammaisten asumiseen ja asuntoihin liittyviä tutkimuksia ja opinnäytetöitä on tehty aikaisemmin muissa kehitysvammaisten

palveluasumista tarjoavissa yksiköissä. Löytämäni aikaisemmat tutkimukset ovat sisällöllisesti todella monipuolisia, ja niissä aihetta on tutkittu useista erilaisista näkökulmista. Osa tutkimuksista on toteutettu asiakkaiden näkökulmasta, mutta viime vuosina on alettu huomioida laajemmin myös heidän läheistensä näkemyksiä. Joukossa on myös tutkimuksia, joissa käsitellään aihetta sosiaalialan ammattilaisten ja yksiköiden henkilökunnan näkökulmista.

Palveluasumisesta ja sen laadusta on tehty aikaisemmin useita tutkimuksia ja opinnäytetöitä. Löytämästäni tutkimusmateriaalista suurin osa oli kuitenkin kohdistettu vanhusten palveluasumiseen. Esimerkiksi Ahopelto ja Toivola (2018) käsittelevät opinnäytetyössään ikäihmisten ja heidän läheistensä kokemuksia palveluasumisesta Etelä-Pohjanmaalla sijaitsevassa pienkodissa. Mielenterveyskuntoutujien asumispalveluita puolestaan ovat selvittäneet Hakkarainen ja Sippola (2017) opinnäytetyössään, joka on toteutettu työntekijöiden näkökulmasta. Myös kehitysvammaisten palveluasumisesta löytyy aikaisempaa tutkimusmateriaalia, sillä Vesala ja Kalmo (2015) ovat opinnäytetyössään käsitelleet kehitysvammaisten palveluasumisen laatua työntekijöiden näkökulmasta.

Kehitysvammaisten asumispalveluita ja itsemääräämisoikeutta on käsitelty myös useissa sosionomin ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetöissä. Esimerkiksi Poikonen (2010) on opinnäytetyössään selvittänyt kehitysvammaisten ja heidän läheistensä toiveita asumispalveluihin liittyen. Hän on työssään keskittynyt selvittämään toiveita ja odotuksia, joita vastaajilla oli asuinpaikkaan, saamaansa tukeen, apuun, yksilöllisyyteen ja osallisuuteen liittyen. Karvoson (2018) opinnäytetyö puolestaan käsittelee kehitysvammaisten itsemääräämisoikeutta, itsemääräämisoikeuden rajoittamista ja rajoitusten kirjaamista alan ammattilaisten näkökulmasta.

Myös sosiaali- ja terveysministeriö on tehnyt erilaisia tutkimuksia kehitysvammaisten asumispalveluista. Esimerkiksi vuonna 2007 järjestettiin Kevät-projekti, jonka avulla oli tarkoitus tutkia kehitysvammaisten asuntojen sopivuutta ja käyttöominaisuuksia. Tutkimuksen tarkoitus oli muun muassa selvittää, kuinka asumisyksikkö saataisi pidettyä kodinomaisena ja asukkaille turvallisina. Projektissa oli mukana viisi asumispalveluyksikköä eri puolilta Suomea, niistä kaksi sijaitsi Etelä-Pohjanmaalla, toinen Seinäjoella ja toinen Alahärmässä. (Viitala, Wiinikka & Åkerblom 2007, 17.)

3 KEHITYSVAMMAISTEN PALVELUASUMINEN

Kehitysvammaisuudelle ei ole olemassa yhtä määritelmää, johon kaikki erilaiset kehitysvammat voitaisiin sisällyttää. Yleisesti kehitysvammaksi tulkitaan vaikeus ymmärtää ja oppia uusia asioita. Kehitysvammaisuutta voidaan määritellä ja tarkastella kolmen erilaisen näkökulman kautta. Nämä näkökulmat ovat lääketieteen ja diagnoosien näkökulma, toimintakyvyn näkökulma ja sosiaalinen näkökulma (Mitä kehitysvammaisuus on 2018). Aikaisemmin kehitysvamman määrittely on pohjautunut pääosin ICH 10 -tautiluokitukseen, joka on WHO:n eli Maailman Terveysäätiön luoma kansainvälinen tautiluokitus. Nykyisin keskitytään kuitenkin enemmän siihen, kuinka paljon vamma rajoittaa yksilön sosiaalista elämää ja toimintakykyä. (Malm ym. 2004, 9.)

On tärkeää, että kehitysvammaisten ei ajatella olevan jokin tietty yhtenäinen ihmisryhmä. Kehitysvammaisuutta tulee tarkastella aina asiakkaan yksilöllisistä tarpeista lähtien ja ottaa huomioon se, kuinka paljon hänen kehitysvammansa vaikuttaa hänen arkielämäänsä. Esimerkiksi kehitysvammaisten työttömyys tai työkyvyttömyys saatetaan usein mieltää kehitysvammasta johtuvaksi, vaikka todellisuudessa työkykyyn vaikuttavilla yksilöllisillä tekijöillä on varsinaista vammaa suurempi merkitys. (Räty 2010, 32–33.)

Kehitysvammaisuus on synnynnäinen ominaisuus, joka johtuu esimerkiksi jostakin sikiöaikana tapahtuneesta poikkeamasta. On olemassa sellaisia synnynnäisiä sairauksia, jotka luokitellaan kehitysvammaisuudeksi, ja näiden sairauksien syntyyn vaikuttavat tekijät voidaan kertoa melko tarkastikin. On olemassa myös sellaisia kehitysvammoja, joiden syntyyn ei osata antaa yhtä tai yksiselitteistä ratkaisua. (Kaski, Manninen & Pihko 2012, 25–26.)

Kehitysvammaisten palveluasuminen yleistyi 1990-luvun alussa, jolloin länsinaapuristamme saatuja toimintamalleja alettiin soveltaa kehitysvammahuollossamme. Uuden mallin mukaisesti kehitysvammaisten laitosasumispaikkoja alettiin vähentää ja niiden tilalle pyrittiin luomaan yhteisöllisempiä asumismuotoja. Lähtökohtana uudistukselle oli, että myös kehitysvammaiset ovat oikeutettuja elämään normaalia ja itsenäistä elämää, vaikka he eivät välttämättä fyysisten ja psyykkisten rajoitteiden

vuoksi pysty toimimaan ilman avustajaa. Vammaispalvelulaki velvoitti kunnat järjestämään palveluasumista kehitysvammaisille vuoden 1992 alusta alkaen. Palveluasumiseen katsottiin oikeutetuiksi henkilöt, jotka tarvitsivat apua arjen askareissa erityisen paljon tai vuorokauden ympäri vamman tai sairauden takia. (Leinonen 2002, 87–88.)

Vaikka kehitysvammaisten laitosasumista on pyritty vähentämään, on Suomessa edelleen enemmän laitospaikoista asumista kuin muissa Pohjoismaissa. Laitosasumisen vaihtoehtoina on kuitenkin olemassa esimerkiksi kehitysvammaisten autettua tai ohjattua asumista, tukiasumista ja perhehoitoa. Kehitysvammaisen asukkaana on mahdollista saada myös henkilökohtainen avustaja. Kehitysvammaisten erilaisten asumispalveluiden merkittävimpiä tavoitteita on tukea asiakasta itsenäiseen elämään ja siihen, että hän voisi toimia oman toimintakykynsä mukaan mahdollisimman omatoimisesti. Usein asiakkaan palvelujen tarve vähenee, kun hän pääsee esteettömään ja hänen erityistarpeensa huomioon ottavaan asuntoon. (Viitala, Wiinikka & Åkerblom, 2007, 7.)

Myös kehitysvammaisella aikuisella on oikeus itsenäiseen ja omatoimiseen elämään, niin kuin kaikilla ihmisillä. Usein kehitysvammaiset jäävät asumaan vanhempiensa luo ja vasta siinä vaiheessa, kun vanhemmat ikääntyvät, aletaan pohtimaan mahdollista itsenäisen elämän aloittamista. Ensisijaisesti kehitysvammaisille pyritään järjestämään mahdollisuus asua omassa kodissaan, esimerkiksi mahdollisten asunnon muutostöiden avulla. Palveluasuminen on vaihtoehto sellaisessa tapauksessa, kun henkilö tarvitsee runsaasti apua, mutta hänen ei ole kuitenkaan itsensä kannalta välttämätöntä muuttaa laitokseen. Kehitysvammaisen on siis mahdollista saada tarvitsemiaan palveluita omaan kotiinsa, mikäli hän kykenee muutoin asumaan itsenäisesti. Mikäli muutostöillä ja kotiin tarjottavilla palveluilla ei saada asunnosta tarkoituksenmukaista ja esteetöntä, aletaan harkita mahdollista muuttoa palveluasumisyksikköön. (Malm, Matero, Repo & Talvela 2004, 400–401.)

3.1 Tuettu asuminen

Kehitysvammaisille on olemassa erilaisia asumismuotoja, joista voidaan valita juuri kyseiselle asiakkaalle sopivanlainen hänen tarpeensa ja kehitysvammansa huomiioon ottaen. Yksi nykypäivänä melko yleinen ja kokonaisvaltainen lisä palveluasumisessa on tuettu asuminen. Tuetulla asumisella tarkoitetaan sitä, että asumispalveluiden lisäksi asiakkaalle tarjotaan sosiaaliohjausta ja muita sosiaalipalveluita (Asuminen 2018). Tuettu asuminen sopii erityisesti sellaisille henkilöille, jotka tarvitsevat tukea asuakseen itsenäisesti, mutta eivät kuitenkaan tarvitse ympärivuorokautista huolenpitoa (L 30.12.2014/1301).

Tuettu asuminen voi sisältää erilaisia palveluita, kuten ruokapalvelun, siivouspalvelun tai henkilökohtaisen avustajan (Eriksson 2008, 126). Joelinkodissa tuettua asumista hyödyntävät rivitalossa asuvat asukkaat. Asukkailla on omat asunnot, joissa he voivat viettää aikaansa haluamallaan tavalla, samalla omasta kodista huolehtien. Heille tarjotaan ruokapalveluita ryhmäkodin puolelta, jossa he saavat käydä syömässä kaksi lämmintä ateriaa sekä päivä- ja iltakahvit. Aamiaisesta ja iltapalasta jokainen huolehtii itse, ja kaiken tarvittavan jokainen saa hakea itse kaupasta, tarvittaessa ohjaajan avustuksella. Joelinkodin ohjaajat avustavat asukkaita arjen askareissa, kuten pyykkihuollossa ja siivoamisessa, ja heiltä voi kysyä apua mihintahansa ongelmaan.

Ryhmäkotimuotoinen asuminen on monelta kannalta tarkasteltuna käytännöllinen ja hyvä ratkaisu kehitysvammaiselle asiakkaalle. Se ei kuitenkaan ole aina välttämättömyys tarvittavien palveluiden saamiseksi. Esimerkiksi Lappeenrannassa sijaitsee muutama vuosi sitten perustettu Arttu-tukipiste, jossa asiakkaat voivat käydä saamassa ohjausta viikon jokaisena päivänä itsenäisesti omissa asunnoissa asuessaan. Asiakkaita on yhteensä noin 60, ja Arttu tarjoaa samankaltaisia palveluita kuin mikä tahansa ryhmäkoti ohjauksesta ruokailuun. (Grönstrand 2017.)

3.2 Tehostettu palveluasuminen

Tehostetulla palveluasumisella tarkoitetaan asumismuotoa, jossa asukas asuu sellaisessa asumisyksikössä, jossa on henkilökuntaa paikalla ympäri vuorokauden

avustamassa arjen toiminnoissa. Asukkaalle tulee järjestää mahdollisuus tehostettuun palveluasumiseen siinä vaiheessa, kun tuen ja avun tarve on ympärivuorokautista siten, ettei hän pärjää omassa asunnossa tai sellaisessa yksikössä, jossa henkilökunta on paikalla vain päiväaikaan (L 30.12.2014/1301). Tehostetussa asumisyksikössä asukkaalle tehdään aina hoito- tai palvelusuunnitelma, joka auttaa arjen toiminnoissa ja palveluiden tavoitteellisuuden säilyttämisessä (Forss & Vatula-Pimiä 2014, 41).

Joelinkodissa tehostetun palveluasumisen palveluita on tarjolla ryhmäkodissa, jossa asuu kymmenen kehitysvammaista omissa asunnoissaan saman katon alla. Koska työntekijä on paikalla vuorokauden ympäri, on asukkaalla mahdollisuus saada tarvitsemaansa apua mihin kellonaikaan tahansa. Asukkaat saavat apua esimerkiksi henkilökohtaisesta hygieniasta huolehtimisessa ja arjen askareissa, kuten vaatehuollossa ja siivouksessa. Asukkaille on tarjolla myös ruokapalvelu, johon kuuluu aamiainen, kaksi lämmintä ateriaa, päivä- ja iltakahvi sekä iltapala.

3.3 Palveluasumisen päätös

Kaikki sosiaalihuollon toimenpiteiden ja palveluiden saaminen perustuu viranomaisien tekemiin päätöksiin. Kunnan sosiaalihuollosta vastaa toimielin, joka päättää vammaisten saamista palveluista ja mahdollisesta taloudellisesta tuesta. Usein tämä toimielin on kunnassa sosiaalilautakunta, ja tavallisesti päätösten teko on annettu viranhaltijalle. Asiakkaalla on oikeus hakea niitä palveluita, joita hän kokee tarvitsevansa, ja vastaavasti viranomainen on velvollinen antamaan jokaisesta hakemuksesta päätöksen. Päätös voi olla asiakkaalle myönteinen tai kielteinen, mutta molemmissa tapauksissa sen tulee olla perusteltu. Perustellun ja kirjallisen päätöksen saatuaan asiakas voi tehdä siitä valituksen, mikäli kokee olevansa päätökseen tyytymätön. Päätöstä tehtäessä viranomaisen tehtävä on antaa asiakkaalle päätös juuri siitä palvelusta tai etuudesta, jota tämä on hakenut. (Räty 2010, 68–69, 89.)

Jos kehitysvammaisen henkilö asuu vanhempiansa kanssa kotona, pyritään tätä asumismuotoa aluksi tukemaan mahdollisimman pitkään. Omaishoitajina toimivien vanhempien on mahdollista saada esimerkiksi omaishoidontukea (Omaishoidon tuki [viitattu 26.5.2019]). Kotona asuvilla kehitysvammaisilla on mahdollisuus myös

lyhytaikais- tai tilapäishoitoon, joiden avulla voidaan tarjota häntä hoitavalle omaiselle levähdystauko. Käytännössä tällä tarkoitetaan sitä, että asiakas asuu esimerkiksi tiettyinä viikkoina jossain asumisyksikössä, vaikka muutoin asuisikin vanhempiensa kanssa. (Lyhytaikais- ja tilapäishoito 2018.) Kehitysvammainen sosiaalihuollon asiakas voi saada kotiinsa myös henkilökohtaisen avustajan, jonka kanssa asiakas voi esimerkiksi käydä harrastuksissa tai tehdä kotona aivan tavallisia arkisia asioita (Henkilökohtainen apu 2019). Siinä vaiheessa, kun kotiin tarjottavat tukitoimet eivät enää ole riittäviä asiakkaan hyvinvoinnin ja omaishoitajan jaksamisen turvaamiseksi, on aika alkaa miettiä pysyvää yksikköön muuttoa. Päätöksen yksikköön muuttamisesta tekee sosiaalityöntekijä.

Kun päätös palveluasumisesta on tehty, tehdään sosiaalihuollon asiakkaalle hänen tarpeitaan vastaava suunnitelma, joka esimerkiksi asumispalveluyksikössä kulkee usein nimellä palvelusuunnitelma. Suunnitelma on viranomaisen hallintopäätös, jota voidaan käyttää eräänlaisena toimintasuunnitelmana myös asiakkaan arjessa. Palvelusuunnitelmaan kirjataan kaikki ne palvelut, joita kehitysvammainen asiakas tarvitsee selviytyäkseen päivittäisessä elämässään. Palvelusuunnitelman tekemisen jälkeen asiakkaan on haettava erikseen kaikkia suunnitelmaan merkittyjä palveluita ja on erityisen tärkeää, että kaikille haettaville palveluille löytyy peruste palvelusuunnitelmasta viranomaisen tehdessä päätöksiä. (Ekmark ym. 2011, 11.) Jos asiakkaan elämäntilanne ja avun tarve muuttuu, voidaan palvelusuunnitelmaan tehdä tarvittavia muutoksia. Usein tällaisissa tilanteissa muutosten teko on oikeastaan välttämätöntä ja muutosten perusteella voidaan myös viranomaisten tekemiä päätöksiä muuttaa vastaamaan suunnitelmaa. (Räty 2010, 97.)

4 ASUKKAAN ÄÄNI ASUMISESSA

Jokaisella ihmisellä, myös vammaisella, on oikeus tulla tasavertaisesti kohdelluksi ilman syrjintää. YK:n yleiskokouksessa hyväksyttiin 13. joulukuuta 2006 vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus, jonka tarkoituksena on lisätä kehitysvammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta muihin ihmisiin nähden. Sopimuksen tarkoituksena on lisätä YK:n jäsenvaltioiden velvollisuuksia ehkäistä vammaisten henkilöiden syrjintää kaikilla elämän osa-alueilla. (Vammaisten oikeudet [Viitattu 14.2.2019].)

Outi Hyvösen (2010, 17) tutkimuksessa on pyritty selvittämään kehitysvammaisten omaa näkemystä vammaispalveluista ja järjestelmän toimivuudesta. Esille nousi useita kertomuksia ja kokemuksia siitä, että vammaisten tukiin ja etuuksiin liittyvät tiedot eivät ole vammaisille automaattisesti tarjolla, vaan niiden saamiseksi joutuu näkemään huomattavan paljon vaivaa. Joissakin tapauksissa kehitysvammaiset kokivat, että heitä ei oteta todesta heidän kertoessaan esimerkiksi omista rajoitteistaan.

Etuuksien ja tukien suhteen asumispalveluyksiköissä asuvat kehitysvammaiset ovat todennäköisesti kotona asuvia kehitysvammaisia paremmassa asemassa. Asumisyksikköjen henkilökunta koostuu alan ammattilaisista ja he ovat näin ollen tietoisia siitä, mitkä tuet ja etuudet kullekin asukkaalle kuuluvat, ja näin ollen he ajavat asukkaiden etuja ja hoitavat tarvittavat paperityöt.

4.1 Lainsäädäntö

Kehitysvammaisten asumista koskettavista asioista on olemassa erillinen lainsäädäntö, jossa on säädetty kaikki asumiseen liittyvät asiat yksityiskohtaisesti. Lähtökohdana kehitysvammaisuuteen liittyvässä lainsäädännössä voidaan pitää Suomen perustuslakia (L 11.6.1999/731), jonka toisessa luvussa käsitellään ihmisten perusoikeuksia. Näitä perusoikeuksia ovat muun muassa yhdenvertaisuus lain edessä ja se, ettei ketään saa asettaa perusteetta eri asemaan mihinkään henkilökohtaiseen syyhyn, kuten esimerkiksi kehitysvammaan, vedoten. Jokaisella ihmisellä on oikeus

tulla kohdelluksi tasavertaisena, ja jokainen on oikeutettu elämään vapaana, koskemattomana ja turvassa.

Kehitysvammaisten erityishuoltoa koskevan lain (L 23.6.1977/519) tarkoituksena on taata kehitysvammaisille henkilöille ne palvelut, joihin he ovat oikeutettuja. Yksi lain keskeisistä sisällöistä on itsemääräämisoikeuden vahvistaminen ja tukeminen. Laissa käsitellään myös rajoitustoimenpiteitä ja sitä, millaisissa tilanteissa, miten ja kuka on niitä oikeutettu käyttämään. Vastuu erityishuollon yleisestä suunnittelusta, ohjauksesta ja valvonnasta kuuluu sosiaali- ja terveysministeriölle. Suomi on jaoteltu pienempiin osiin, ja käytännössä erityishuollon toimivuudesta vastaa se aluehallintovirasto, jonka alueella kehitysvammaisen asuu. Aluehallintovirastojen toimintaa puolestaan valvoo Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto, joka toimii suoraan sosiaali- ja terveysministeriön alaisuudessa.

Sosiaalihuoltolaissa (30.12.2014/1301) määritellään tarkasti se, millaisia sosiaalihuollon palveluita tulee järjestää ja kuka niihin on oikeutettu. Esimerkiksi asumispalveluita tulee järjestää sellaisille henkilöille, joilla on erityinen syy avun tai tuen saamiselle. Mahdollisuuksien mukaan tukea tulee olla mahdollisuus saada omaan kotiinsa, ilman velvoitetta muuttaa asumisyksikköön tai laitokseen, Myös sosiaalihuollon asiakkaita koskevien tietojen käsittelystä on olemassa oma lakinsa, laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista (20.3.2015/254). Tässä laissa on säädetty tarkasti se, kuinka asiakkaiden tietoja tulee kirjata ja kenelle tietoja saa luovuttaa niin, että käytännöt ovat samanlaiset koko maassa.

Suomeen ollaan tällä hetkellä kehittämässä uutta vammaispalvelulakia, josta hallitus on jättänyt eduskunnalle esityksen (HE 159/2018 vp) viime vuoden syyskuussa. Mikäli hallituksen esitys hyväksytään, siirtyisi vammaispalveluiden järjestämisvastuu kunnilta maakunnille. Lain toteutuminen tämän muotoisena edellyttää siis, että hallitus saa sote-uudistuksen hyväksytyä. Uudessa laissa olisi tarkoitus yhdistää kehitysvammalaki ja vammaispalvelulaki yhdeksi vammaisten henkilöiden sosiaalihuollon erityispalveluita koskettavaksi laiksi. Lain tarkoituksena olisi parantaa vammaisten osallisuutta, ja heille tarjottaisi enemmän tukea omassa kodissa asumiin. Pääpiirteissään heidän palvelunsa säilyisivät nykyisen kaltaisina ja ilmaisina, kuten tähänkin asti.

4.2 Asiakslähtöisyys

Jokaisen asiakkaan tarpeet ja hyvinvointi tulee ottaa huomioon kokonaisvaltaisesti, riippumatta hänen kehitysvammansa asteesta tai muista henkilökohtaisista ominaisuuksista. Jokainen asiakas on arvokas, omanlaisensa persoona, ja jokaisen työntekijän tulisi kunnioittaa tätä moninaisuutta. Jokaisella asiakkaalla on yksilölliset tarpeet, ja asiakslähtöisyydellä tarkoitetaan juuri näiden yksilöllisten ominaisuuksien huomiointia asiakkaan henkilökohtaisiin asioihin liittyvässä päätöksenteossa. (Mitä tarkoittaa asiakslähtöisyys [viitattu 12.4.2019].)

Ryhmämuotoisessa asumisessa on etuna se, että asukkailla on todennäköisesti laajempi sosiaalinen verkosto kuin yksin asuessaan. Asumisyksiköissä on kuitenkin olemassa omia sääntöjä, joihin kaikkien asukkaiden oletetaan usein sitoutuvan kyselemättä. (Seppälä 2010, 195–196). Asiakslähtöinen toimintatapa pitäisi muistaa myös sellaisessa tilanteessa, jossa asukas syystä tai toisesta toimii muiden totuista tavoista poiketen. Asiakslähtöisesti tällaista tilannetta lähestyttäessä ohjaaja voisi esimerkiksi selvittää, onko asukas mahdollisesti edellisessä asuinpaikassaan tottunut toimimaan jollain toisella tavalla, ja keskustella asiasta yhteisymmärryksessä ilman, että teko automaattisesti sanktioidaan ja tilanne jää ikään kuin päälle.

Ihmisellä on biologisia tarpeita, kuten ravinnon saanti ja terveys, mutta myös henkisiä tarpeita, jotka voivat ajoittain olla ristiriidassa biologisten tarpeiden kanssa (Vehmas 2005, 96). Jokaisella ihmisellä on omat henkilökohtaiset arvonsa, joiden mukaan hän haluaa elämänsä elää, ja työntekijän tulee ajatella myös asiakkaan henkisen hyvinvoinnin ylläpitämistä. Kun asumisyksikön toimintaa pyritään kehittämään asiakslähtöiseksi, tarjoutuu asiakkaalle mahdollisuus päästä konkreettisesti osallistumaan omaa elämänsä koskettavaan päätöksentekoon (Koski 2015, 22).

4.3 Osallisuus

Osallisuus on käsitteenä hyvin samankaltainen kuin osallistuminen, vaikka nämä sisällöllisesti tarkoittavatkin eri asioita. Todellisesta osallisuudesta voidaan puhua vasta silloin, kun henkilöllä on oikeasti kiinnostusta ja mahdollisuuksia vaikuttaa

omaa elämäänsä koskevaan päätöksentekoon eikä vain olla mukana päätöksiä tehtäessä, kuitenkin voimatta niihin vaikuttaa. (Kilpeläinen & Salo-Laaka 2012, 304–305.) Osallisuus ei ole sidoksissa johonkin tiettyyn tilanteeseen tai hetkeen, vaan se edellyttää pidempiaikaista sitoutumista, ennen positiivisten vaikutusten ilmenemistä (Koski 2015, 22). Käytännössä osallisuus näyttäytyy esimerkiksi arjen pienissä asioissa ja omaehtoisessa toiminnassa, kuten arkiaskareiden teossa ja harrastuksissa (Eriksson 2008, 176). Työntekijän näkökulmasta oman haasteensa osallisuuden edistämiseen luo asiakkaiden yksilöllisyys myös siinä suhteessa, että jotkut asiakkaista saattavat olla tyytyväisiä pelkästään palvelukokonaisuutensa toimivuuteen haluamatta vaikuttaa siihen syvällisemmin (Tarvainen 2017).

Eriksson (2008, 175–176) pitää sosiaalisen osallisuuden eli inklusion vastakohtana sosiaalista ulossulkemista eli eksklusiota. Käytännössä ulossulkeminen saattaa näyttäytyä kehitysvammaisen elämässä koulukiusaamisena, työpaikan hankinnan vaikeutena tai kylminä katseilla julkisilla paikoilla liikuttaessa. Yhteiskunta on rakentunut siten, että sen jäseniltä toivotaan tietynlaista samankaltaisuutta toiminnallisesti ja arvomaailmallisesti eikä tästä kaavasta poikkeavaa välttämättä katsota hyvällä. Tällaisesta ajatusmaailmasta ollaan pyrkimässä eroon, ja paras keino sen toteutumiselle on lisätä kehitysvammaisten osallisuutta ja näkyvyyttä yhteiskunnassa.

Sosiaalihuollon asiakasta on aikaisemmin pidetty ikään kuin palveluiden kohteena, joka erottuu massasta apua tarvitsevana yksilönä. Terveystieteissä käytetään edelleen yleisesti termiä potilas, ja hoidettavana olemiseen viittaavalla termistöllä on aikaisemmin kuvattu myös sosiaalipuolen asiakkaita. Asiakas-nimike on alkanut yleistymään vasta muutama vuosikymmen sitten, ja sen kautta on jouduttu pohtimaan myös asiakkaan asemaa uudesta näkökulmasta. Asiakasta ei nähdä enää ainoastaan kohteena, joka ottaa hiljaa ja myötäilevänä saamansa avun ja hänelle tarjottavat palvelut vastaan, vaan yksilönä, jolla on oikeus vaikuttaa saamiinsa palveluihin ja niiden sisältöön. (Pohjola 2017, 309.)

Yksi tapa lisätä asiakkaan osallisuutta on tuettu päätöksenteko. Tuetulla päätöksenteolla tarkoitetaan käytännössä sitä, että asiakkaalle annetaan mahdollisuus käyttää itsemääräämisoikeutta häntä koskevissa asioissa ja hänelle tarjotaan tukea päätösten tekemiseen, mikäli se on itsenäisesti jostain syystä hankalaa. Asiakkaan

omien toiveiden kuunteleminen ja selvittäminen on ensisijaisen tärkeää tuetussa päätöksenteossa. Mikäli hän ei ymmärrä jotain asiaa, tulee se selittää selkokielellä. Asiakasta autetaan erilaisen tiedon ja vaihtoehtojen etsimisessä sekä tekemiensä päätösten etujen ja haittavaikutusten pohtimisessa. (Ekmark ym. 2011, 48.) Kehitysvammaisten asiakkaiden asioista päätettäessä lopullinen päätäntävalta on ammattilaisilla, mutta parhaassa tapauksessa tuettu päätöksenteko näyttäytyy itsemääräämisoikeutta edistävänä ohjaajan ja asiakkaan yhteistyönä (Kuusamo 2017).

Osallisuuden lisääminen on yksi merkittävimmistä tavoitteista sosiaalialan tulevaisuutta ajatellen. Yksilötasolla osallisuutta voidaan lisätä työntekijän valveutuneisuudella ja asiakasta tukevalla työotteella. Laajemmassa mittakaavassa osallisuuden vahvistaminen ja sen konkreettinen toteuttaminen yhteiskuntatasolla vaatii kuitenkin kyseisen ajatusmallin sisäistämistä ja edistämistä palveluita järjestävissä organisaatioissa. Asiakkaan asemasta osallisuutta tarkasteltaessa on toivottavaa, että osallisuuden lisäämiseen tähtäävät toimenpiteet otetaan huomioon tulevaisuuden sosiaali- ja terveystalouden uudistuksessa ja maakuntamallia suunniteltaessa. (Pohjola 2017, 324–325.)

4.4 Itsemääräämisoikeus

Itsemääräämisoikeuteen kuuluu se, että asiakkaalla on oikeus ilmaista oma mielipiteensä häntä itseään koskettavissa asioissa ja suunnitteilla olevista toimenpiteistä. Asiakkaalla on oikeus ilmaista omia mielipiteitään siten, ettei niihin vaikuta kukaan muu henkilö. Mikäli asiakas ei esimerkiksi kehitysvammansa takia pysty kommunikoimaan puhumalla, on viranomaisen velvollisuus järjestää hänelle tulkki tai jokin muu apukeino, jonka avulla hänen omat mielipiteensä saadaan selvitettyä. (Räty 2010, 239–240.) Se, että asiakas ei kykene keskustelemaan tai ylipäätään kommunikoimaan puhumalla, ei tarkoita sitä, että asiakas olisi älyllisesti tai henkisesti kykenemätön tekemään itseään koskettavia päätöksiä. Tällaisessa asiakastilanteessa korostuu ennen kaikkea työntekijän ammattitaito ja kyky lukea sekä tulkita asiakkaan eleitä ja ilmeitä. (Ekmark ym. 2009, 43.)

Joissakin tapauksissa kehitysvammaiselle läheisellä henkilöllä saattaa olla vahvat mielipiteet joistakin asioista, kuten rahankäytöstä tai ihmissuhteista. Tuodessaan

asenteitaan esille tämä henkilö, esimerkiksi perheenjäsen, henkilökohtainen avustaja tai asumisyksikön ohjaaja, ei välttämättä huomaa käyttävänsä kontrollivaltaa kehitysvammaista kohtaan. Etenkin kehitysvammaisten perhe-elämässä tällainen vallankäyttö saattaa olla sellaista, että ulkopuoliset ihmisetkin huomaavat sen. Liiallinen kontrollointi estää kehitysvammaisen itsemääräämisoikeuden toteutumista. Kontrollointi voi toisaalta joissakin tilanteissa olla ainoa mahdollisuus, jos esimerkiksi kehitysvammaisen omilla valinnoillaan voisi vahingoittaa itseään. Tällaisessakin tilanteessa tulisi kuitenkin muistaa inhimillisuus ja pohtia tarkasti, millainen vallan käyttö olisi riittävä turvaamaan kehitysvammaisen hyvinvoinnin mahdollisimman eettisellä tavalla. (Eriksson 2008, 170–171.)

Korhonen (2011, 27–29) tuo pamfletissaan esille kehitysvammaisen omaa näkökulmaa elämäänsä vaikuttavista asioista. Hän tuo esille muun muassa ajatuksen nyky-yhteiskunnassa valloilla olevasta ajatuksesta, että kaikkia vähempiosaisia on autettava. Auttaminen on tietenkin hyvä ja suotava asia, mikäli myös avun saaja koee apua tarvitsevansa. Korhonen nostaa esille käsitteen väkisinauttaja, joka siis on henkilö, joka tahtoo auttaa esimerkiksi vammaista ihmistä tehden itsestään tällä tavalla sankarin. Auttaja ei tällaisessa tilanteessa välttämättä tule ajatelleeksi sitä, että rajoittaa toiminnallaan vammaisen itsemääräämisoikeutta, mikäli toimii vasten tämän tahtoa. Liiallinen avuliaisuus saattaa muuttua jossain vaiheessa myös puolesta tekemiseksi, joka puolestaan itsemääräämisoikeuden rajoittamisen lisäksi saattaa jopa pidemmällä aikavälillä heikentää vammaisen toimintakykyä.

Kehitysvammaisten itsemääräämisoikeuteen liittyviä asioita ja sen kehittämistä on alettu edistää muun muassa erilaisten hankkeiden avulla. Vuosina 2016–2018 Etelä-Pohjanmaan alueella järjestettiin ryhmämuotoisessa palveluasumispalvelussa asuville kehitysvammaisille heidän itsemääräämisoikeuttaan edistävä projekti Kansalaisuuden avaimet. Hankkeen avulla pyrittiin selvittämään itsemääräämisoikeuden toteutumista ja kehittämään erilaisia verkostoja sitä tukemaan. Projekti toteutui erilaisten koulutusten sekä vertaisryhmätoiminnan avulla. (Kansalaisuuden avaimet [viitattu 5.5.2019].)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Ennen tutkimuksen aloittamista otin yhteyttä Kuntayhtymä Kaksineuvoisessa työskentelevään Elisa Roimaaseen, sosiaalipalveluiden johtajaan. Häneltä tiedustelin, olisiko minun mahdollisuutta tehdä opinnäytetyö Joelinkotiin. Saatuani luvan opinnäytetyön tekoon lähetin hänelle vapaamuotoisen tutkimuslupahakemuksen. Tutkimusluvan saatuani aloitin opinnäytetyön tekemisen tutkimuksen suunnittelulla ja toteuttamisella. Koko opinnäytetyöprosessini ajan työni teoriaosuus ja tutkimuksen toteuttaminen ovat kulkeneet rinnakkain. Ensimmäisenä selvitin, millaista tietoa Joelinkodissa toivottiin minun heille hankkivan, ja sen pohjalta muodostin työni teoriaosion.

Toteutin tutkimukseni kahdessa osassa, sillä tutkimuksessani oli kaksi eri kohderyhmää. Kävin keskusteluja ohjaavan opettajani sekä Joelinkodin vastaavan ohjaajan kanssa, ja näiden keskustelujen pohjalta laadin kyselylomakkeen, joka sisälsi kysymykset, jotka olivat nousseet esille keskusteluissamme. Alkuperäisen ajatuksen mukaisesti kyselylomakkeesta oli tarkoitus tehdä kaksi versiota, joista toinen lähetettäisiin Joelinkodin asukkaiden läheisille ja toinen täytettäisiin yhdessä Joelinkodin asukkaiden kanssa. Tulin kuitenkin siihen tulokseen, että kyselylomake ei ole paras mahdollinen tapa selvittää Joelinkodin asukkaiden näkemyksiä, koska kaikki asukkaat eivät ole toisiinsa nähden tasavertaisessa asemassa kirjallisessa ilmaisussa. Tämän vuoksi päädyin tekemään kyselylomakkeen kysymysten pohjalta teema-haastattelurungon, jota käytin apuna haastatellessani Joelinkodin asukkaita. Lähetin asukkaiden läheisille kyselylomakkeet keväällä 2018 ja haastattelut toteutin saman vuoden syksyllä.

5.1 Laadullinen tutkimus

Laadullisia eli kvalitatiivisia tutkimusmenetelmiä käytetään yleensä silloin, kun tutkimuksen kohdetta on tarkoitus tarkastella mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Tavoitteena laadullisessa tutkimuksessa on kuvata todellista elämää, ja tutkimuksen avulla saavutettu tieto onkin usein sidonnainen siihen paikkaan ja ajankohtaan, jol-

loin tutkimus on toteutettu. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161.) Usein sano- taankin, että laadullista tutkimusta käytetään silloin, kun tutkittava asia on sellainen, ettei tutkimuksessa esitettyihin kysymyksiin pysty vastaamaan yksisanaisesti kyllä tai ei, vaan asia vaatii laajempaa ilmaisua ja perustelua. Laadullisilla menetelmillä toteutettua tutkimusta saatetaan joskus pitää epäluotettavampana kuin määrällistä tutkimusta, sillä laadullinen tutkimus antaa tutkijalle mahdollisuuden korostaa omia näkemyksiään tutkimuksen arvioinnissa ja raportoinnissa. (Denzin 2011, 651.)

Yleisimpiä aineistonkeruumenetelmiä laadullista tutkimusta tehtäessä ovat haastat- telut, kyselyt ja havainnointi. Yhden tutkimuksen tiedonhankinnassa on mahdollista hyödyntää myös useampaa menetelmää tarvittavan aineiston hankkimiseksi, mikäli tutkija katsoo sen palvelevan tutkimusta paremmin, kun pelkästään yhden menetel- män käyttäminen. (Metsämuuronen 2008, 37.)

Laadullisessa tutkimuksessa kerättävän aineiston määrä vaihtelee tapauskohtai- sesti. Tutkimuksen onnistumisen kannalta on tärkeää valita kohderyhmäksi riittävän pieni määrä sellaisia henkilöitä, joilla on mahdollisimman paljon tietoa tutkittavasta aiheesta. (Puusa & Juuti 2011, 55.) Tutkimusta tehtäessä on syytä ottaa huomioon sen eettinen toteuttaminen ja salassapitosäädökset, varsinkin sellaisissa tutkimuk- sissa, joissa käsitellään arkaluontoisia asioita. Tutkimuksen arkaluontoisuus mää- räytyy aina tutkittavan henkilöryhmän mukaan. Muun muassa henkilön terveyden- tila, vammat, sairaudet ja sosiaalihuollon tarve sekä mahdolliset tukitoimet ja etuu- det määritellään henkilötietolain mukaisesti arkaluontoisiksi. (Kuula, 2011, 91–92.)

Laadullisessa tutkimuksessa yksittäisten henkilöiden vastauksilla ja näkemyksillä on keskeinen rooli. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena ei ole tehdä merkittäviä yleistyksiä tai määritellä keskiarvoja. Tavallisesti laadullista tutkimusta tehtäessä tutkimukseen osallistuvien määrä on niin pieni, että tulosten perusteella ei voida luoda yleispätevää sääntöä. (Alasuutari 2014, 42–43.) Jos yksi vastaajista on eri- mieltä esimerkiksi ruoan maittavuudesta, ei se tarkoita sitä, että tämä yksi vastaus on säännön vahvistava poikkeus.

Pohtiessani tutkimukseni toteutusta ja mahdollisia tutkimusmenetelmiä tulin melko nopeasti siihen tulokseen, että laadulliset tutkimusmenetelmät sopivat tutkimuk- seeni parhaiten. Sekä lomakekyselyyn että haastatteluihin osallistuneita henkilöitä

oli määrällisesti niin vähän, ettei määrällisenä toteutettu tutkimus olisi antanut riittävän tarkkoja tuloksia. Laadullisessa tutkimuksessa kysymykset oli mahdollista muotoilla siten, että vastaajat saivat kertoa mahdollisimman paljon omia ajatuksiaan. Koin, että määrällisen kyselylomakkeen laatimisella olisin tahattomasti saattanut ohjailla vastaajia vastaamaan kysymyksiin suppeammin ja pohtimatta mahdollisten vastausvaihtoehtojen asettelujen avulla. Erityisesti Joelinkodin asukkaita haastateltaessa avoimien kysymysten merkitys korostui, koska niiden avulla sain mahdollisuuden selittää kysymyksiä selkokielemmin ja samalla esittää myös tarkentavia kysymyksiä.

5.2 Kyselylomake asukkaiden läheisille

Laadin Joelinkodin asukkaiden läheisiä varten kyselylomakkeen (Liite 1), jonka avulla pyrin kartoittamaan heidän ajatuksiaan läheisensä viihtymisestä Joelinkodissa. Kyselyn mukana postitin myös saatekirjeen (Liite 2), jossa kerroin, mihin tarkoitukseen heidän vastauksiaan aiotaan käyttää. Kyselylomakkeen alussa oli neljä esitietokysymystä, joilla selvitin vastaajan sekä hänen Joelinkodissa asuvan läheisensä, sukupuolen ja iän. Tämän jälkeen laadin yksitoista kysymystä, joiden avulla pyrin selvittämään vastaajan näkemyksiä ja mielipiteitä Joelinkodista.

Laadulliselle tutkimukselle tyypillisesti kyselylomakkeen kysymykset olivat avoimia kysymyksiä, joihin jokainen vastaaja sai vastata omin sanoin. Kyselylomakkeen käyttö tiedonkeruussa on hyvä vaihtoehto silloin, kun kyselyn kohderyhmä on suuri, sillä hyvin muotoillun kyselylomakkeen vastauksia on usein melko suoraviivaista alkaa käymään läpi. Kyselylomakkeen heikkoutena voidaan kuitenkin pitää sen monitulkinnallisuutta. Tutkija ei varsinkaan avoimien kysymysten kohdalla koskaan voi olla täysin varma, että kyselyyn vastaaja on ymmärtänyt kysymysten sisällön tutkijan tarkoittamalla tavalla. Tutkija ei voi myöskään olla täysin varma siitä, että kyselyyn vastaajalla on loppujen lopuksi tarpeeksi laaja ymmärrys niistä asioista, joita kyselyssä selvitetään. Arvailujen varaan jää myös se, ovatko kaikki kyselyyn osallistuneet vastanneet kysymyksiin täysin rehellisesti ja kuinka syvällisesti vastaamiseen on paneuduttu. (Hirsjärvi ym. 2009, 195.)

Tulostin ja postitin neljätoista kyselylomaketta, jotka postitin asukkaiden läheisille vastaavan ohjaajan avustuksella. Jokaisen kyselylomakkeen mukaan laitoin saatekirjeen, sekä vastauskuoren, jonka postimaksu oli valmiiksi maksettu.

Postin välityksellä minulle palautui saatekirjeeseen merkittyyn palautuspäivään mennessä yhteensä seitsemän kyselylomaketta. Tämän jälkeen vastaava ohjaaja lähetti kyselylomakkeen saaneille läheisille ryhmätekstiviestin, jossa pyysi heitä vastaamaan kyselyyn, mikäli he eivät sitä vielä olleet tehneet. Tämän jälkeen sain takaisin vielä kolme kyselylomaketta. Minulle palautui siis yhteensä kymmenen vastauslomaketta.

5.3 Teemahaastattelu

Teemahaastattelu eli puolistrukturoitu haastattelu on yksi yleisimmistä tutkimushaastattelun muodoista. Tavallisimmin sitä käytetään laadullisen tutkimuksen tiedonkeruumenetelmänä, mutta Vilkan (2015, 124) mukaan sitä voidaan käyttää myös määrällisessä tutkimuksessa silloin, kun tutkimuksen kohteena on asia tai ilmiö, josta on vain vähän aikaisempaa tietoa. Teemahaastattelu sopii hyvin käytettäväksi myös silloin, kun käsitellään erilaisia arvoja ja ihanteita tai muutoin heikosti tiedostettavia asioita ja niiden perusteluja (Metsämuuronen 2008, 41).

Laatimani kyselylomakkeen pohjalta laadin teemahaastattelurungon (Liite 3), jota käytin pohjana haastatellessani Joelinkodin asukkaita. Haastattelurungon kysymykset olivat samansisältöisiä kuin kyselylomakkeen avoimet kysymykset. Jokainen haastattelu toteutettiin haastateltavan valitsemassa ympäristössä, yleensä tämän omassa asunnossa. Haastattelutilanteiden kesto vaihteli kymmenestä minuutista neljäänkymmeneen minuuttiin. Haastatteluissa lisäsin kysymysten väliin tarkentavia ja yksityiskohtaisempia kysymyksiä, jotka auttoivat haastateltavia ymmärtämään kysymyskokonaisuuksia paremmin.

Haastattelutilanteet olivat rauhallisia ja keskustelua käytiin hyvässä hengessä. Haastateltavien mielenkiinto keskustelua kohtaan vaihteli huomattavasti. Osa haastateltavista pohti vastauksiaan pitkään ja syvällisesti ja esitti tarkentavia kysymyksiä, kun taas toiset vastasivat lyhyesti ja ytimekkäästi parilla sanalla.

5.4 Aineiston analysointi

Yksi perinteinen analyysimenetelmä laadullisessa tutkimuksessa on sisällönanalyysi. Sisällönanalyysia voidaan käyttää yhdessä muiden analyysimenetelmien kanssa, mutta sitä voidaan hyödyntää myös yksittäisenä analyysimenetelmänä. Ennen analysoinnin aloittamista on tärkeää päättää, mikä analysoitavassa aineistossa on tutkimuksen kannalta merkittävää, jotta myöhemmin pystytään rajaamaan pois ne asiat, jotka eivät ole oleellisia juuri tässä tutkimuksessa. Sisällönanalyysia käytettäessä on myös muistettava esittää selkeät johtopäätökset eikä jättää pelkkää analyysia kuvaamaan tutkimuksen tuloksia. (Tuomi & Sarajarvi, 2013, 91–92, 103.)

Kun tutkija on selvittänyt itselleen, mitä asioita tutkimustuloksistaan hän haluaa hyödyntää, on vuorossa varsinaiseen aineistoon tutustuminen. Tuomi ja Sarajarvi (2009, 92) mainitsevat teoksessaan, että analysoinnin toisena vaiheena voidaan käyttää litterointia tai koodausta, joista kumpaakin termiä käytetään metodikirjallisuudessa tämän analysoinnin vaiheen kuvaamisessa. Omaa tutkimustani analysoidessa käytin näitä molempia, enkä kokenut niiden käytön olleen toisiaan poissulkevia tai yhdenvertaisia.

Saatuani kaikki haastattelut tehdyiksi kirjoitin jokaisen haastattelun sanasta sanaan kirjalliseen muotoon. Työvaihetta, jossa haastattelut muutetaan kirjalliseen muotoon, kutsutaan litteroinniksi. Litteroinnille ei ole olemassa yhtä yleispätevää ohjetta. Jokainen tutkija voi päättää itse, onko aineisto hyvä kirjoittaa kokonaan sanasta sanaan vai litteroidaanko teksti ainoastaan esimerkiksi tutkimuksen teemojen mukaisesti (Hirsjärvi ym. 2009, 222; Vilka, 2015, 137). Vilkan (2015, 137) mukaan laadullista tutkimusta analysoitaessa, aineiston tulee aina olla kuvallisessa tai kirjoitetussa muodossa. Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2009, 222) puolestaan toteavat, että kirjalliseen muotoon muutetun aineiston analysointi on tavanomaisempaa, kun päätelmien tekeminen suoraan nauhoitetuista materiaaleista. Kirjoitetussa muodossa materiaalia on huomattavasti helpompi käsitellä ja löytää juuri jokin tietty kohta, jonka haluaa poimia esille tutkimustuloksista. Litteroituani kaikki haastattelut minulla oli yhteensä neljäkymmentä seitsemän sivua kirjoitettua materiaalia.

Tutustuttuani syvällisemmin keräämäni tutkimusmateriaaliin jaottelin vastaajien ja haastateltavien ajatukset teemojen mukaan. Muodostin materiaalin pohjalta neljä

pääteemaa, joiden avulla pystyin aloittaa aineiston varsinaisen analysoinnin. Aineiston perusteella esille nostamani teemat olivat Joelinkotiin muutto ja sopeutuminen, Joelinkodissa asuminen, sosiaaliset suhteet ja haastateltavien itsenäisyyden kokeminen. Valitsin jokaiselle teemalle värin ja merkitsin aineistosta samalla värillä kaikki kyseiseen teemaan kuuluvat sisällöt. Tällä tavalla minun oli helppo nähdä jo nopealla yleissilmäyksellä, missä kohdassa käsiteltiin mitään aihealuetta.

5.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tieteellisen tutkimuksen avulla pyritään aina luotettavan tiedon tuottamiseen. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida esimerkiksi sen uskottavuuden, vahvistettavuuden, refleksiivisyyden ja siirrettävyyden perusteella. (Kylmä & Juvakka 2012, 127–129.) Tutkimuksen uskottavuutta voidaan ilmentää perustelluilla tutkimustuloksilla, jotka todella vastaavat tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden näkemyksiä tutkittavasta asiasta. Tutkimuksen uskottavuutta lisää myös tutkittavan kohteen tarkastelu useasta eri näkökulmasta ja tutkijan perehtyneisyys tutkittavaan aihealueeseen riittävän pitkällä aikavälillä.

Olen ollut Joelinkodissa töissä kolmena kesänä ja tehnyt siellä lyhyitä sijaisuuksia myös muina ajankohtina. Aluksi pidin hyvänä asiana sitä, että olin tätä kautta tuttu kaikille haastateltaville, ja ajattelin, että he voivat olla luontevasti ja jännittämättä haastattelutilanteissa. Haastatteluja tehdessäni huomasin kuitenkin pian, että en saanutkaan haastateltavien tuntemisesta sitä etua, jota olin alun perin toivonut. Haastattelutilanteissa haastateltavat olivat rauhallisia eivätkä tuntuneet jännittävän itse haastattelutilannetta. Minulle jäi useasta tilanteesta kuitenkin vaikutelma, että haastateltava vastasi kysymyksiini vastauksilla, joita oletti minun haluavan kuulla, eikä edes tarkentavien kysymysten avulla ilmaissut todellista mielipidettään.

Tutkimusta tehtäessä tutkijan on tärkeä pysyä omassa tutkijan roolissaan, vaikka tutkimukseen osallistuvat henkilöt olisivat hänelle entuudestaan tuttuja. Tutkija ei saa käyttää tutkimuksen aikana saamiaan tietoja mihinkään muuhun tarkoitukseen, vaikka tietojen avulla voitaisiin parantaa yksittäisen henkilön tämänhetkistä elämäntilannetta. (Kuula 2011, 92, 94.) Tutkimustuloksia analysoidessani olen käyttänyt ai-

noastaan kyselylomakkeiden ja haastattelujen kautta saatua tietoa. En siis ole ottanut tutkimustuloksiini mukaan sellaista ajatuksia ja mielipiteitä, joita olen kuullut haastattelutilanteen ulkopuolisena aikana. Voi olla mahdollista, että jonkun muun tekemänä tai toisena ajankohtana toteutettuna tämän kyselyn tulokset olisivat poikenneet saamistani vastauksista.

Olen säilyttänyt kaikkia keräämiäni tutkimusmateriaaleja luottamuksellisesti siten, ettei kukaan ulkopuolinen ole päässyt niihin käsiksi missään tilanteessa. Litteroituani haastattelut hävitin äänitiedostot asianmukaisesti välittömästi. Myös kyselylomakkeet ja litteroidut materiaalit hävitin opinnäytetyöni valmistumisen jälkeen. Opinnäytetyötä tehdessäni olen käyttänyt useita erilaisia lähdemateriaaleja, joihin olen kaikkiin viitannut kirjoittamassani tekstissä. Lähdemateriaaleista en ole käyttänyt suoria lainauksia, vaan olen tulkinnut alkuperäisen kirjoituksen sisällön omin sanoin.

Tutkimustuloksia analysoidessani ja käyttäessäni tulososiossa suoria lainauksia olen poistanut joistain sitaateista yksittäisiä sanoja tai hokemia haastateltavien anonymiteetin säilyttämiseksi. Muilta osin lainaukset ovat täysin haastateltavien kertoman mukaisia. Haastateltavien anonymiteetin säilyttämiseksi olen käyttänyt ainoastaan yksittäisiä suoria lainauksia haastatteluista enkä ole numeroinut lainauksia. Mikäli olisin käyttänyt esimerkiksi haastattelujen järjestysnumeroita ja numeroinut niiden perusteella kaikki käyttämäni suorat lainaukset tulososiossani, olisi yksittäisen vastaajan henkilöllisyys saattanut paljastua jollekin lukijoista vastausten perusteella.

Tutkimukseen osallistuneilla henkilöillä on oikeus tietää, millaiseen tutkimukseen he ovat osallistumassa ja mihin tutkimuksen tuloksia käytetään. Tutkimukseen osallistumisen tulee aina olla vapaaehtoista, eikä ketään saa pakottaa osallistumaan vasten tahtoaan. (Christians 2011, 65.) Kyselylomakkeen mukana lähettämässäni saattekirjeessä kerroin, että toteuttamani tutkimus on osa opinnäytetyötäni ja sen tarkoituksena on kerätä materiaalia Joelinkodin toiminnan kehittämiseen. Kyselyyn jokainen vastaaja sai näin ollen osallistua oman harkintansa mukaan. Ennen haastatteluja keskustelimme Joelinkodin vastaavan ohjaajan kanssa haastattelujen käytännön toteuttamisesta. Tyytyväisyyskyselyn katsottiin olevan osa Joelinkodin toimintaa, ja siihen osallistuminen oli kaikille vapaaehtoista. Tutkimuksessa ei tule esille haastateltavien henkilötietoja ja kaikki vastaajat olivat täysi-ikäisiä, joten erillisiä lupakyselyitä ei edunvalvojille lähetetty.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä osiossa tarkastelen kyselylomakkeiden ja haastattelujen avulla keräämiäni tuloksia. Olen jaotellut kysymykset teemoittain, helpottaakseni kokonaisuuden hahmottamista. Käsittelen jokaisessa teemassa aluksi kyselylomakkeiden avulla saamani tulokset ja niiden jälkeen haastattelujen avulla saamani tulokset. Viimeisessä teemassa, joka on itsemääräämisoikeuden kokeminen, käsittelen ainoastaan haastattelujen kautta saamiäni tuloksia, sillä itsemääräämisoikeuteen liittyvä kysymys kysyttiin ainoastaan haastattelujen yhteydessä.

Kyselylomakkeen täyttäneistä henkilöistä noin puolet oli miehiä ja puolet naisia. Vastanneista kaikki olivat yli 50-vuotiaita. Myös haastatteluun osallistuneiden henkilöiden joukossa oli sekä miehiä että naisia. Kaikki haastateltavat olivat täysi-ikäisiä ja halusivat vastata kysymyksiin ilman avustajaa.

6.1 Joelinkotiin muutto ja sopeutuminen

Kyselylomakkeeseen vastanneet kokivat läheistensä sopeutuneen Joelinkotiin hyvin. Muutama vastaaja kertoi alun olleen hankala uuden asumismuodon opettelun vuoksi, mutta ajan kanssa he kokivat läheisensä viihtyvyyden parantuneen. Useimmat vastaajista kertoivat, että heidän läheisillään oli Joelinkodissa entuudestaan tuttuja ohjaajia tai asuintovereita, minkä koettiin auttaneen sopeutumisessa ja muuttojännityksen poistamisessa. Yhdessä lomakkeessa nostettiin esille myös muuttovalmennus, jonka koettiin vaikuttaneen positiivisesti läheisen Joelinkotiin sopeutumisessa.

Kaikki haastateltavista olivat asuneet Joelinkodissa jo pidemmän aikaa. Osa heistä oli muuttanut jo heti yksikön valmistumisen jälkeen. Osa haastateltavista muutti Joelinkotiin suoraa syntymäkodistaan ja osa oli asunut aikaisemmin jossain toisessa asumisyksikössä. Lähes kaikki vastanneista kertoivat odottaneensa muuttoa innolla, mutta samalla muutto myös jännitti.

Oli ihan hyvä tää paikka, vaikka ensin meinasin tahtoa ja tukkia...

Hyvältä. Sinne (edellinen asuinpaikka) jäi kaikki tutut, mutta näkeehän niitä, ku käy...

Ihan hyvin. Tietysti alkuun oli vähän jännittävää, mutta nii.

Lähes kaikki haastateltavista kokivat sopeutuneensa Joelinkodissa asumiseen hyvin. Haastattelujen aikana tärkeimpinä sopeutumista edistävinä tekijöinä nousivat esille entuudestaan tutut ohjaajat ja samaan aikaan muuttaneet ystävät. Muutamassa haastattelussa mainittiin myös Joelinkodin hyvä yhteishenki, jonka koettiin auttaneen sopeutumisessa uuteen asuntoon.

No en osaa sanoa nyt, ihan kaikki. Tommonen vapaaoloa ja sillälailia. Ollaan yhdessä tuolla toisten kans.

No mikä? Ohjaajat, (omaohjaaja) ainaki...

Useassa haastattelussa sopeutumista edistävänä tekijänä nousi esille kotitöiden merkitys. Yli puolet haastateltavista koki, että oman asunnon siivoaminen ja siitä huolehtiminen auttoivat sopeutumisessa.

No ainaki se, että mä osaan ite tehdä omia kotihommia tässä, enkä tarvi apua.

Täällä on mukava tässä, että saa siivota paremmi.

Suurin osa haastateltavista kertoi, ettei osaa sanoa mitään sellaista tekijää, joka olisi hankaloittanut Joelinkotiin sopeutumista. Muutamassa haastattelutilanteessa mainittiin, että alussa oli hieman hankalaa, kun täytyi tutustua moniin uusiin ihmisiin.

No ei siinä mitään oo ollu hankalaa tässä. Heleppoa, ei mitään hankalaa.

Se oli vähän hankalaa ku mä oon ennen ollu (entinen asuinpaikka) ja mä en täältä tuntenu oikeen ketää.

6.2 Asuminen Joelinkodissa

Joelinkotia pidettiin hyvänä paikkana kehitysvammaisille asukkaille. Kaikkien kyselylomakkeeseen vastanneiden suhtautuminen Joelinkotia kohtaan oli positiivista, ja he olivat pääasiallisesti tyytyväisiä yksikön toimintaan. Useassa lomakkeessa mainittiin uudet ja käytännölliset tilat, joiden koettiin soveltuvan hyvin käyttötarkoituksiinsa. Mukavana vaihteluna esille nostettiin erilaiset juhlat, tapahtumat ja matkat, joita Joelinkodista järjestetään. Myös henkilökunnan paikallaolo vuorokauden ympäri koettiin turvallisuutta lisäävänä ja positiivisena asiana. Kaikki vastanneista pitivät Joelinkodin vierailuaikoja joustavina ja kertoivat voivansa käydä läheisensä luona milloin vain heidän omiin aikatauluihinsa sopii. Yhdessäkään lomakkeessa ei noussut esille yksittäisiä parannusehdotuksia tai muutostoiveita Joelinkotiin liittyen. Muutamassa lomakkeessa mainittiin yleisellä tasolla, että aina löytyy parannettavaa, mutta tällä hetkelläkin kokonaisuus on toimiva.

Yli puolet kyselylomakkeeseen vastanneista kirjoitti, että heidän läheisensä kertoman mukaan Joelinkodissa tarjottava ruoka oli hyvää tai ihan hyvää. Muutamassa lomakkeessa kerrottiin, ettei vastaaja itse tiennyt tai muuten vain osannut sanoa, millaista ruokaa Joelinkodissa tarjotaan. Kaksi vastaajaa piti hyvänä sitä, että ruoan terveellisyyteen ja monipuolisuuteen oli alettu kiinnittää aikaisempaa enemmän huomiota ja esimerkiksi salaatteja tarjottiin usein. Vastauksista kävi ilmi myös se, että Joelinkodissa huomioitiin hyvin myös allergiset ja tietyissä tilanteissa tarvittavat erityisruokavaliot ja ravintolisät.

Kyselylomakkeen täyttäneistä yli puolet oli tyytyväisiä tai erittäin tyytyväisiä läheistensä saamiin sairaanhoitaja- ja lääkäripalveluihin. Muutamassa tapauksessa läheiset kokivat positiivisena asiana sen, että kyseisten palveluiden tarve oli vähentynyt Joelinkotiin muuton myötä. Osa vastanneista toivoi, että heitä informoitaisiin paremmin läheistensä lääkärikäynneistä. He kertoivat olleensa tietoisia läheisellensä varatusta lääkäriajasta, mutta käynnistä tai mahdollisista jatkotoimenpiteistä he eivät olleet saaneet riittävää tiedoksiantoa. Vastauksista nousi esille myös toive, että Joelinkodissa voitaisiin kiinnittää enemmän huomiota sellaisiin toimenpiteisiin, joiden vuoksi ei olisi pakko lähteä sairaanhoitajan tai lääkärin vastaanotolle. Tällaisina toimenpiteinä mainittiin esimerkiksi korvien huuhtelu. Myös lääkelistojen säännöllistä päivitystä toivottiin, varsinkin iäkkäämpien asukkaiden kohdalla.

Haastateltavista lähes kaikki olivat tyytyväisiä Joelinkotiin. Oma asunto koettiin todella tärkeäksi, ja lähes poikkeuksetta haastateltavat kokivat viihtyvänsä asunnoissaan. Oman asunnon jokainen sai sisustaa haluamallaan tavalla ja siellä sai olla omassa rauhassa, jos ei aina kaivannut muiden seuraa.

Hyvin oon asunu.

No tää on mulle ainaki ihan sopiva.

No ei iha ku unelma, mut sinne päi.

No tämä asunto on ihana. Tykkään olla.

Yhteisissä tiloissa oli kaikkien käyttöön tarkoitettu televisio, mutta lähes puolet vastaajista kertoi, että omassa asunnossa oma televisio oli viihtyvyyden kannalta tärkeä, koska siitä sai aina katsoa itse valitsemaansa ohjelmaa. Myös omassa asunnossa olevan radion tärkeys nousi esille useammassa haastattelussa.

No täällä on niinku huone ja keittiö ja olohuone samassa ja sit telkkari.

Mulla on uus telkkariki. Tv on hyvä.

No täällä saa olla ja kahtoa tv:tä niinku ite tykkää, jos illasta tykkää kattoa.

Oma asunto koettiin pääosin viihtyisäksi. Kokemukset asunnon tilavuudesta jakautuivat selkeästi kahtia. Suurin osa haastateltavista oli sitä mieltä, että asunto on riittävän tilava, etenkin entiseen asuntoon verrattuna. Muutamassa haastattelussa nousi esille säilytystilojen puute ja se, ettei omia tavaroita meinannut saada sopimaan tämänhetkiseen asuntoon. Suurin osa haastateltavista oli tyytyväisiä asunnon valaistukseen ja ikkunoista tulevaan luonnonvaloon. Muutama haastateltava koki asuntonsa hieman hämäräksi ja olisi toivonut sinne lisävalaistusta. Muutama haastateltava kertoi asuntonsa olevan hieman viileä, etenkin jos ulkona on kylmä.

No täällä on tilaa ainaki. Olisit nähny sen mun kämpän ennen. Oli niin ahasta, ettei mahtunu porukkaa yhtää. Tänne mahtuu.

No ainaki semmonen, että ei oikeen osannu ja tienny, että minne olisin laittanu kaikki tavarat ku mulla on nii paljon...

Se (edellinen asunto) oli nii pieni tila. Paljon ahtaampi ja huonompi tila. Tämä on helpompi siinä mielessä. Valosuus on parempi, näköö paremmpi.

Joo, sais olla vähän muutosta lisää valoja sais olla lisää. Lisää valoja.

Yli puolet haastateltavista toi esille avun saannin toimivuuden Joelinkodissa. Useilla haastateltavista oli käytössä hälytysnappi, jota painamalla ohjaaja tiesi saapua asu-kaan luo. Apua oli tarjolla mihin vuorokauden aikaan tahansa ja sen koettiin saapuvan nopeasti, silloin kun sitä tarvittiin. Haastateltavat kertoivat saavansa apua kaikissa asioissa arjen toiminnoista terveydentilaan muutoksiin, koska tahansa sitä vain pyysivät.

Joo, soittaa vaan ni ne (ohjaajat) tuloo het.

No ainaki ku mä oon kutsunu ni ne (ohjaajat) on aina tullu sitte ihan suoraa tänne.

Aina jos tulee jotain hätää ni sitte saa turvapuhelimella aina hälyttää apua, jos jotain sillä tavalla tuloo.

Osa haastateltavista mainitsi positiivisena asiana sen, että Joelinkodista oli helppo lähteä tapaamaan ystäviä tai sukulaisia ja vastaavasti myös kutsua heitä vierailulle. Osassa haastatteluista nousi esille myös ajatus siitä, että haastateltava olisi halunnut joskus kutsua ystäviään vierailulle, mutta kokenut ohjaajille mieluisammaksi vaihtoehdoksi käydä itse ystävien luona kuin kutsua heitä käymään.

Pitää soittaa (ystävälle) että tuloo käymään joskus.

Mut en mä viiti tuua tänne ku ei ne (ohjaajat) tykkää, ni mä en tuo. Mut mä voinkin käydä kylässä.

Joelinkodissa järjestettiin haastateltavien mukaan erilaisia vapaa-ajan aktiviteetteja, jotka koettiin pääosin mukavaksi vaihteluksi arjen keskelle. Useassa haastattelussa

nousi esille toivomus siitä, että aktiviteetit voisivat olla välillä jotain totutusta poikkeavaa. Tavanomaisimpina vapaa-ajanviettopoina nostettiin esille Bingon ja Koronan pelaaminen. Muutamassa haastattelussa nousi esille ajatus siitä, että etenkin kesällä Joelinkodissa voitaisi järjestää enemmän ohjattua toimintaa pihapiirissä.

Pelataanki välillä ja pidetään hauskaa. Mä tykkään siitäkin, se on ajan- kuluks mukavaa..

No vois vähän noita yhteisiä sellasia iltahommia, ettei aina samoja.

Sais pelata jotain kunnon pelejä, ei sitä Koronapeliä aina, et vähän joi- tain muuta.

Muiden aktiviteettien lisäksi useassa haastattelussa mainittiin positiivisena asiana mahdollisuus runsaaseen ulkoiluun ja omatoimiseen lenkkeilyyn. Ulkoilemaan pääsi vastaajien mukaan itsenäisesti mihin tahansa aikaan päivästä, ja usein myös oh- jaaja saattoi lähteä lenkille mukaan. Muutama haastateltava mainitsi liikkuvansa ul- kona mieluummin sulan maan aikaan, koska koki piha-alueiden hiekoituksen ajoit- tain puuteelliseksi.

Käyvään ulkoilemassa silloin kun täältä on halukkaita lähtemään ulkoile- maan ni käyvään ulkoilemassa.

Täällä osaan lenkkeillääkin yksinki.

Lähes puolet haastateltavista nosti esille meluisuuden, jota ajoittain esiintyy ryhmä- kodin puolella. Muutama haastateltava kertoi poistuvansa usein yhteisistä tiloista kovaäänisen puheen ja häiritsevän hälinän vuoksi.

Se vaan että minä en tuosta taho tykätä että väliin ku (toiset asukkaat) huutaa vaan kovaa, niin mä lähen väliin pois vaan kävelemään.

Metelöidään yhtämittaa siellä (yleisissä tiloissa), ei oo hyvä asia ku ol- laan aina äänessä siellä ni se häirihtöö. Minä en tykkää semmosesta.

Kaikki haastateltavat olivat yksimielisiä siitä, että Joelinkodissa tarjottava terveys- keskuksen keittiöltä tuleva ruoka on yleensä hyvää. Suurin osa haastateltavista piti

ruokaa monipuolisena ja koki, että esimerkiksi salaatteja oli tarjolla enemmän, kun edellisessä asuinpaikassa.

Hyvää ruokaa on. Aina hyvät ruoat.

No kyllä jotkut on ihan hyviä, jotkut taas ei. Tänäänki oli lounaalla ihan hyvää ruokaa ja yleensäkki on ihan hyvää.

Öö, no, ihan semmosta vapaata se ruoka, että ei oo mitenkää huonoa. Saa syyä tota ni, päivällä ja iltapäivällä syyään sitte se ateria.

Lähes jokainen haastateltava osasi mainita Joelinkodin ruoista sen mieleisimmän, mutta muutama kertoi pitävänsä aina kaikesta. Haastattelujen pohjalta pidetyimpiä ruokia olivat selkeästi makkara ja maitopohjaiset puurot. Lähes jokaiselta löytyi myös ruoka, joka ei ollut itselle niin mieleinen. Yli puolet haastateltavista mainitsi, että pinaattikeitto ei oikein maistunut, mutta söi sitä vähän kuitenkin. Kaikki haastateltavat kertoivat, että ruokaa oli aina riittävän paljon. Säännöllinen ruokarytmi koettiin hyväksi, eikä aterioiden välillä nälkä ennättänyt kasvaa liian suureksi. Kahvin ja teen merkitys korostui useassa haastattelussa. Päivittäisiä kahvitaukoja pidettiin tärkeinä ja itse keitetyn kahvin tai teen makua pidettiin usein muiden keittämää parempana.

Saa asuttua näin rauhassa ja näin ku pääsee syömään justiin näin niinku useammasti näin.

Lempiruoka? Makkara-perunat ja kahvi.

Ite osaan keittää kahvit. Hyvät kahvit.

Yli puolet haastateltavista mainitsi pitävänsä myös itse ruoanlaitosta ja näkevänsä positiivisena asiana sen, että Joelinkodissa pääsi joskus osallistumaan myös ruoanlaittoon ja leipomiseen. Useammassa haastattelussa nousi esille myös toive siitä, että esimerkiksi leivontavuoroja voitaisiin jakaa tasapuolisemmin kaikille. Tällä hetkellä useampi henkilö koki, että leivontaan pääsi tavallisesti mukaan samat henkilöt. Positiivisena asiana koettiin myös Joelinkodin asukkaille jaetut keittiövuorot, jolloin asukas pääsi kattamaan aterimet ruokapöytään ja huolehtimaan tiskeistä aterian jälkeen.

Päivätoiminnan merkitys nousi esille useassa haastattelussa. Suurin osa haastateltavista kertoi käyvänsä tiettyinä päivinä viikosta toimintakeskuksessa töissä ja piti tällaista mahdollisuutta tärkeänä osana arkea.

No se että mulla on täällä tuo työpaikka. Ja jos tulee jotain ni me ei sitte tietä, että mitä sitte tehään.

Tokelle ku mennään ni mukava nähä kavereitaki välillä.

Muutama haastateltava toi esille pettymyksensä taksien toiminnan muuttumisesta. Osa haastateltavista kertoi matkustavansa taksilla melko paljon ja tämän vuoksi välillä harmitti, kun kyytiä ei aina voinutkaan varata tutulta ja turvalliselta kuljettajalta.

Mut tuo taksihomma meni vähän miten meni. Taksihomma vähän muuttu.

Tuo Kelakyyti ku vaihettii... Vähän menee erilailla nyt sitte.

Sairaanhoitaja- ja lääkäripalveluista kysyttäessä haastateltavien mielipiteet jakautuivat selkeästi kahtia. Osa haastateltavista oli sitä mieltä, että välillä lääkäriin tai sairaanhoitajalle on vaikea päästä, koska jonot ovat pitkät ja Lappajärvellä ei tällä hetkellä ole lääkärin vastaanottoa, eikä Joelinkodissa työskentele sairaanhoitajaa.

No ei pääse ihan...niillä on väliin kiire niillä lääkärihoitajilla.

Mikä lääkäri? Ei nii oo, ei. Oli täällä ennen, mutta ei oo enää.

No se nyt on vähän hankala tuo lääkärikin, kun ei oo enää sitä. Nii, mutta sairaanhoitajat on mukavia. Niinku täällä ainaki se, missä mä oon käyny ni on mukavia ja sitte ne hammaslääkäri ja muut.

Sais olla paremminki, eihä täällä oo lääkäreä.

Osa haastateltavista oli kuitenkin tyytyväisiä sairaanhoitaja- ja lääkäripalveluihin tällaisenaan.

Joo, ne on hyviä palveluita.

No täältä on saanu kyllä hyvää apua on saanu.

No on ne aika hyvät, että täältä viiään aina. Niinku viiään ku mennään lääkäriin, ni tuloo aina henkilökuntaa mukaan ni ei tarvi mennä yksin. Ihan sen puoleen hyvä, ettei tarvi ihan yksin mennä.

Kaikki haastateltavat olivat kuitenkin yksimielisiä siitä, että lääkäriin tai sairaanhoitajalle pääsi aina tarpeen niin vaatiessa. Vaikka jonot koettiin välillä pitkiksi, akuuteissa tilanteissa apua saatiin nopeasti.

Lähes kaikki vastanneista kertoivat voivansa kutsua Joelinkotia kodiksi. Pääasiallisesti haastateltavat kokivat viihtyvänsä Joelinkodissa hyvin ja useat kertoivat, että eivät haluaisi muuttaa pois, vaikka heille tarjoutuisi mahdollisuus.

Tämä on paras paikka. Siellä on hyvä asua ja tästä mä oon tykännykki ja ihailu tätä paikkaa. Ja en kyllä lähe tästä kyllä mihinkään.

No en muuttais, jos saa asua täällä niin kauan ku pystyy.

Tää on paras paikka. Oma koti.

6.3 Sosiaaliset suhteet

Ohjaajien toiminta sai paljon kiitosta kyselylomakkeeseen vastanneilta. Useissa vastauksissa nousi esille ohjaajien hyvä ammattitaito. Noin puolet vastanneista kiitteli erityisesti ohjaajien aktiivisuutta erilaisten tapahtumien ja yksikössä järjestettävien toiminnallisten tuokioiden organisoimisessa. Etenkin omaohjaaja koettiin positiivisena asiana asukkaan asioiden hoitamisen näkökulmasta tarkasteltuna. Noin puolet vastanneista toivoi kuitenkin omaohjaajan pitävän vielä tiiviimmin yhteyttä, myös läheisiin, ja tiedottavan säännöllisemmin asukkaan kuulumisista. Muutama vastaaja kertoi myös kyselleensä tekstiviestin välityksellä läheisensä kuulumisia ja toivoneensa omaohjaajalta yhteydenottoa, saamatta minkäänlaista vastausta viestiinsä. Ohjaajilta toivottiin vielä enemmän ymmärrystä asukkaan persoonallisuuteen liittyvien erityispiirteiden huomioimisessa. Vastaan oli tullut tilanteita, joissa vastaaja oli kokenut ohjaajan sekoittaneen läheisensä psyykkisen oireilun kiukutteluun tai sääntöjen uhmaamiseen.

Ohjaajien rooli asukkaiden keskinäisessä kanssakäymisessä nostettiin esille useassa kyselylomakevastauksessa. Yhteisöllisyyden ja muutoinkin hyvän ilmapiirin kannalta keskeisenä asiana pidettiin sitä, että ohjaajat puuttuvat ajoissa erilaisiin ristiriitatilanteisiin ja näkemuseroihin asukkaiden välillä. Lähes kaikki vastanneista kertoivat läheisensä tulevan hyvin toimeen Joelinkodin muiden asukkaiden kanssa.

Haastattelujen aikana kävi ilmi, että lähes kaikki olivat tyytyväisiä ohjaajiin ja heidän toimintaansa. Etenkin omaohjaaja koettiin todella tärkeäksi. Muutamassa haastattelussa nousi esille myös omaohjaajan vaihtuminen tai tilapäinen puuttuminen, joiden koettiin aiheuttaneen hieman mielipahaa ja epätietoisuutta.

Kaikki on mukavia ihmisiä. En laittas ketään pois täältä, että en haluais, että aina tulee niin ikävä, kun täältä lähtöö pois...

Ihan fiksuja, ihan fiksuja. Ei kyllä ne auttaa sitte, jos pesulla käyvään ja sillälaila. Oon tyytyväinen.

(Omaohjaajasta) kaikkein tykkään. Se aina nauraa, nauravainen, mutta kaikki on mukavia.

Esille nousi myös ajatuksia siitä, että ohjaajien kanssa tulee toimeen silloin, kun toimii heidän ohjeidensa mukaan. Joissain tilanteissa ohjaajien joustamattomuus koettiin myös häiritsevänä

No ainaki siinä, että jos mua niinku hätyytetään koko ajan johonki semmoseen, ku mulla on vähän kesken jääny siinä niitä entisiä. Että jos keskeyttää jonku tietyn asian, mikä mulla on, ni siitäkää en tykkää.

No ihan vaan, ei oo mitään, tekee vaan niinku ne (ohjaajat) pyytää, ni ei oo mitään sillälaila.

Kyllä mä vaan teen. Kyllä, ku käsketään.

No ohjaajaa pitää totella, jos se sanoo ni se on pakko...

Haastateltavat kokivat poikkeuksetta tulevansa hyvin toimeen muiden Joelinkodin asukkaiden kanssa. Suurimman osan ajasta asuintoverit koettiin mukaviksi ja ystävällisiksi, mutta mainittiin joukkoon mahtuvan myös yksittäisiä huonojakin päiviä, jolloin kaikki ei sujukaan suunnitelmien mukaan.

Kaikki on sellasia kohtuullisia, että ei ihan täydellisiä, mutta ei huonoja, mutta ihan semmosia tasavertaisia, on kohtuullisia.

No ihan hyvin joskus, tai ei meille oo oikeastaan kenenkään kanssa tullu mitään riitaa, että ihan hyvin on tultu.

6.4 Itsemääräämisoikeuden toteutuminen

Haastattelulomakkeessa viimeisessä kysymyksettä haastateltavilta kysyttiin, mistä asioista he saivat itse päättää ja mistä taas eivät. Osalle vastaajista kysymys oli selkeästi kaikkein hankalin, eikä siihen osattu vastata.

Nyt panit kyllä pahan, että on vaikea sanoa.

No siinä on kyllä vähän miettimistä...

Muutama haastateltavista kertoi heti, että sai päättää omista asioistaan, osaamatta kuitenkaan eritellä, mitä tällaiset asiat olivat. Keskustellessamme aiheesta enemmän, moni haastateltava kertoi saavansa päättää itse, miten pukeutui, mitä ruokia söi ja osallistuiko yhteisiin tuokioihin tai lähtikö matkoille.

No ainaki jos ne on semmosia, joihin pystyn ite vaikuttaa ni saan päättää.

Jos mä sanon, että en lähe jonnekki niinku reissun päälle se on mun päätös. Mutta jos mä lähen ni se on sitte kans semmonen.

Useassa haastattelussa nousi esille, että haastateltavat saivat käydä hoitamassa itsenäisesti asioita esimerkiksi kaupassa ja pankissa. Muutamassa haastattelussa mainittiin, että tiettyjä esineitä tai asioita ei esimerkiksi saanut ostaa kaupasta ennen kuin kysyi ohjaajilta tai läheisiltään suostumuksen ostoksille.

Tilipäivänä pankissa käyn ja kaupassa.

No mä saan päättää, mitä ostan kaupasta ja mihin mulla riittää rahat ja sit jos tulee joku härpäke ni sit pitää kysyä heti ohjaajilta.

Osa haastateltavista koki, että sai ilmaista oman mielipiteensä itseään koskettavissa asioissa, mutta lopullisen päätöksen asioista teki hänen läheisensä tai ohjaaja. Osa haastateltavista toi esille ajatuksia siitä, ettei välttämättä edes halunnut ottaa kantaa itseään koskettaviin asioihin, koska lopullinen päätösvalta oli kuitenkin muilla.

No kyllä ne sitte täällä ne tehoa sitte aina miten (läheinen) on päättäny, että aika monet asiat saa niinku miten haluan ni.

Ei ku hoitajat vähän sanoo, että miten teet.

Tavallaan. Se kumminki (läheinen) sitte...

No mikäs siinä jos muut sanoo, että tehään näin.

Antaa olla, en minä välitä.

Useassa haastattelussa haastateltavat kertoivat saavansa liikkua vapaasti ja ulkoilla halutessaan useita kertoja päivässä. Muutamassa haastattelussa nousi esille kokemus siitä, että asukas ei saanut lähteä Joelinkodin ulkopuolelle ilman ohjaajaa.

No kyllä ainaki joku semmonen, että mä en saa yksin lähteä minnekään, että pitää aina olla joku mukana.

Ja sen puoleen, että saa olla niinku vapaasti, kun vaan aina kertoo, minne lähtöö, että muuten on ihan hyvin.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä osiossa käsittelen tutkimustuloksista esille nousseita ajatuksia ja tarkastelen niitä Joelinkodin toiminnan kannalta tärkeistä näkökulmista. Käsittelen aihealueita asettamieni neljän tutkimuskysymyksen kautta ja pyrin vastaamaan niihin parhaalla mahdollisella tavalla. Opinnäytetyössäni on ollut ajatuksena myös tarkastella yksikön toiminnan laatua ja kehittää toimintaa asiakkaiden näkökulma vielä paremmin huomioon ottaen, joten tarkastelen tuloksia myös näistä näkökulmista.

Esitietokysymyksien avulla tarkoitukseni oli selvittää, voidaanko vastausten perusteella löytää yhtäläisyyksiä samaa sukupuolta olevien tai saman ikäisten vastaajien kesken. Olin erittäin tyytyväinen siihen, että kyselylomakkeeseen vastasi sekä miehiä että naisia. Heidän vastaustensa sisällön perusteella ei kuitenkaan voida tehdä merkittäviä yleistyksiä sukupuoleen tai ikään liittyen. Myöskään haastatteluun osallistuneiden henkilöiden vastauksista ei ollut nähtävissä selkeitä eroavaisuuksia sukupuoleen tai iän perusteella.

Ensimmäinen tutkimuskysymykseni oli: Miten Joelinkodissa asuva henkilö on sopeutunut asumaan yksikössä? Tätä kysymystä pohdittaessa oleellinen asia on se, millaisena arkielämä tällä hetkellä Joelinkodissa koetaan ja onko jokainen asukas löytänyt oman paikkansa yksikössä. Yksi Kehitysvammaisten tukiliiton tavoitteista on, että jokaisella kehitysvammaisella on sellainen koti, joka myös tuntuu kodilta (Asuminen 2017). Tutkimustulosten perusteella voin havaita, että lähes kaikki tutkimukseeni osallistuneista suhtautuivat Joelinkotiin ja siellä asumiseen positiivisesti. Kaikki haastateltavat kertoivat, että Joelinkodin asunto on heidän oma kotinsa eivätkä he haluaisi muuttaa toisaalle kuin pakon sanelemana. Joelinkodissa on siis onnistuttu luomaan kodinomaisen tunnelman, joka heijastuu myös asukkaiden ja heidän läheistensä ajatuksista ja näkemyksistä.

Toisen tutkimuskysymykseni tavoitteena oli selvittää, millaisina Joelinkodissa saatavat palvelut koetaan. Tästä tutkimuksen osa-alueesta vastaajilla heräsi kaikkein eniten ajatuksia, sillä asuminen itsessään pitää sisällään hyvin monenlaisia palveluita asumis- ja ruokapalveluista terveyspalveluihin. Joelinkodin kiinteistöä pidettiin asianmukaisena ja kehitysvammaisille asiakkaille sopivana kokonaisuutena kaikkein palveluineen. Joelinkodin ruoka tulee terveyskeskuksen keskuskeittiöstä ja

näin ollen yksikön asukkailla tai henkilökunnalla on melko pienet mahdollisuudet vaikuttaa siihen, mitä ruokaa milloinkin on tarjolla. Tutkimustulosten perusteella voidaan kuitenkin erittäin positiivisena asiana huomata, että ruokaa pidetään maittava ja terveellisenä niin asukkaiden kuin heidän läheistensä tahoilta. Tutkimuksen perusteella esille ei siis nouse tarvetta muuttaa tämänhetkistä järjestelyä.

Joelinkodissa ei tällä hetkellä työskentele sairaanhoitajaa ja kaikki lääkäri- ja sairaanhoitajapalvelut hoituvat terveyskeskuksen kautta. Halusin selvittää, millaisina Joelinkodin asukkaat ja heidän läheisensä kokevat käytettävissä olevat lääkäri- ja sairaanhoitajapalvelut tämän muotoisena ja näkykö sairaanhoitajan puuttuminen kyseisten palveluiden saatavuudessa. Saamieni vastausten perusteella voin huomata, ettei sairaanhoitajan puuttumisella yksiköstä ole konkreettisesti merkittävää roolia kyseisten palveluiden tavoitettavuudessa. Etenkin haastatteluissa korostui se, ettei Lappajärven terveyskeskuksessa ole enää lääkärin vastaanottoa. Lääkärin puuttuminen paikkakunnalta ei kuitenkaan vaikuttanut palveluiden saamiseen, matka vastaanotolle oli vain aiempaa pidempi. Terveyskeskuskäyntien matkojen piteneminen puolestaan asukkaiden näkökulmasta tarkoittaa sitä, että Kelan korvaamien taksimatkojen käyttö lisääntyy. Sairausvakuutuslaissa (21.12.2014/1224) säädetään yksityiskohtaisesti, kuka on oikeutettu käyttämään Kelan korvaamia taksimatkoja ja millaisissa tilanteissa. Alkuvuonna 2018 Kela järjesti tarjouskilpailun näitä matkoja koskien ja kilpailutuksen voittanut taho alkoi ajaa näitä matkoja (Jääskeläinen, 2018). Asiakkaan näkökulmasta tämä tarkoittaa sitä, ettei hän enää pysty vaikuttamaan siihen, kuka hänet kuljettaa saamaan tarvitsemiaan terveystalveluita. Asia nousi esille muutamassa haastattelussa, ja epä tietoisuus auton kuljettajasta näyttäytyi joissain tapauksissa jopa pelon sekaisina tuntemuksina.

Kolmannen tutkimuskysymyksen tarkoitus oli selvittää, millaisena sosiaalinen kanssakäyminen Joelinkodissa koetaan. Joelinkodissa sosiaalisella kanssakäymisellä on suuri merkitys, sillä päivän aikana jokaiselle kertyy huomattava määrä toisen ihmisen kohtaamisia. Kohtaamisia on asukkaiden välillä, asukkaiden ja työntekijöiden välillä sekä asukkaiden, heidän läheistensä ja henkilökunnan kesken. Arjen toimivuuden kannalta on tärkeää kiinnittää huomiota siihen, kuinka nämä tilanteet saataisiin mahdollisimman luonnollisiksi ja kaikkien kannalta miellyttäviksi. Joelinkodin

henkilökunta koostuu sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisista. Kuten millä tahansa alalla, myös sosiaalialalla vaaditaan ammatillinen koulutus ja sen mukanaan tuoma muodollinen pätevyys kyseiselle alalle (Forss & Vatula-Pimiä 2014, 258.) Kun työtä tehdään ihmisten parissa, korostuu työskentelyssä yksittäisen työntekijän persoonalliset ominaisuudet ja asiakkaan kohtaamisen taidot.

Tutkimukseni perusteella kaikki kyselylomakkeen täyttäneet henkilöt pitivät ohjaajia ammattitaitoisina, ja ammattitaito nousi esille myös haastatteluissa. Haastatteluissa asukkaat nostivat esille selkeämmin myös ohjaajien persoonallisuuden vaikutuksen heidän työskentelyynsä. Haastatteluissa nousi esille ajatus siitä, että ohjaajien käytös koettiin joissain tilanteissa ehdottomana ja asukkaiden on toimittava heidän esittämällään tavalla ilman erityisiä perusteita, joskus vasten omaa tahtoaan. Mielestäni ohjaajien olisi ristiriitatilanteissa hyvä pohtia omaa työskentelytapaansa myös asukkaan näkökulmasta ja tarvittaessa myös perustella riittävän selkeästi, miksi joissain tilanteissa ei voida toimia asukkaan haluamalla tavalla.

Joelinkodissa jokaiselle asukkaalle on nimetty omaohjaaja, joka viettää aikaa asukkaan kanssa ja huolehtii hänen asioistaan yhdessä asukkaan kanssa. Omaohjaajalla on haastattelujen perusteella erittäin suuri merkitys asukkaan elämässä turvallisuuden tunnetta lisäävänä tekijänä. Asukkaat kokivat positiivisesti sen, että heillä on olemassa tietty henkilö, jolle voivat puhua omista asioistaan, iloista ja suruista. Muutamassa haastattelussa nousi esille myös omaohjaajan vaihtuminen syystä tai toisesta, ja tämän asukkaat kokivat lisänneen epätietoisuutta ja turvattomuuden tunnetta. Tutkimustulosteni perusteella olisi todella tärkeää kiinnittää huomiota siihen, että omaohjaajan vaihtuminen olisi mahdollisimman vähäistä, ja erityisesti siihen, ettei missään tilanteessa kukaan asukkaista olisi ilman nimettyä omaohjaajaa.

Toimivan ja monipuolisen arjen pyörittämisessä ohjaajilla on suuri ja merkityksellinen rooli. Ohjaajat ratkovat asukkaiden ongelmia ja mahdollisia ristiriitatilanteita, järjestävät erilaisia aktiviteetteja ja mahdollistavat erilaisiin tapahtumiin osallistumisen. Usean erilaisen ihmisen asuessa saman katon alla kokonaisuus saadaan toimivaksi yhteisöllisyyttä ylläpitämällä ja lisäämällä. Usein yhteisöksi mielletään oma perhe, suku tai oman asuinkylän asukkaat. Yhteisön voi muodostaa mikä tahansa ihmisjoukko, joka kokee yhteenkuuluvuutta sen muiden jäsenten kanssa ja heillä on esi-

merkiksi yhteisiä päämääriä, joita kohti kuljetaan. (Yhteisöllisyys ruokkii uusia toimintatapoja [viitattu 5.5.2019]) Tutkimustuloksista nousi esiin, että Joelinkodissa yhteisöllisyyden tunteen koettiin olevan voimakas ja tämä puolestaan lisää niin arjen toimivuutta kuin asukkaiden mielihyvän tunnetta. Joelinkodissa asukkaat kokivat tulevansa hyvin toimeen keskenään ja samanlainen näkemys oli myös heidän läheisillään.

Kiireisen arjen keskellä vapaa-ajanohjelman järjestäminen saattaa olla haasteellista jo pelkästään ajankäytöllisistä syistä. Ohjaajilla saattaa olla ajatus siitä, että on mukava pelaila yhdessä esimerkiksi Bingoa ja Koronaa ja asukkaatkin nauttivat siitä. Tämä voi toki pitää paikkansa, mutta ohjaajien olisi kuitenkin hyvä muistaa kiinnittää huomiota ohjattujen toimintojen monipuolistamiseen ja ottaa vastuu uusien ajanviettotapojen kehittelystä. Tämä voisi tapahtua esimerkiksi yhteistyössä asukkaiden kanssa heidän ideoitaan keräämällä ja jatkojalostamalla sekä muokkaamalla osallistujien toimintakyvyn mukaisesti.

Neljännän tutkimuskysymyksenäni tarkoituksena oli selvittää, millaiset mahdollisuudet Joelinkoti tarjoaa itsenäisyyteen. Haastattelujen avulla keräämäni materiaali oli itsenäisyyden kokemisen suhteen hieman kaksijakoista. Pääosin haastateltavat kokivat, että saavat päättää itse omista asioistaan, kuten pukeutumisesta, ulkoilusta ja erilaisiin tapahtumiin osallistumisesta. Muutamassa haastattelussa nousi esille, että esimerkiksi ulkoilu tai tuttavien luona vierailu on ainakin osittain henkilökunnan toimesta kontrolloitua. Joskus sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköissä saattaa olla sellaisia juurtuneita toimintatapoja, joita ei välttämättä mielletä itsemääräämisoikeuden rajoittamiseksi. Yksi esimerkki tällaisesta toimintatavasta on asiakkaan puolesta päättäminen, ilman että kehitysvammaisen tai muistisairaana asiakkaan kanssa keskustellaan etukäteen. (Potilaan itsemääräämisoikeus 2018.)

Tutkimustulosteni perusteella voin todeta, että useissa tilanteissa Joelinkodissa asukkaalla on mahdollisuus tuoda esiin omia mielipiteitään ja ajatuksiaan. Asukkaiden hyvinvoinnin kannalta henkilökunnan olisi kuitenkin hyvä kiinnittää huomiota asiakkaiden itsemääräämisoikeuden toteutumiseen käytännön tasolla vieläkin syvällisemmin. Asukkaiden olisi mahdollisesti helpompi myös ymmärtää mahdollisia rajoitustoimenpiteitä, mikäli he kokisivat voivansa vaikuttaa omia asioitaan koskettavaan päätöksentekoon arjessaan. Käytännössä positiivisia vaikutuksia voitaisiin

saada aikaan kiinnittämällä vieläkin enemmän huomiota asiakaslähtöisiin toimintatapoihin ja sen kautta asiakkaiden osallisuuden lisäämiseen. Keskustelemalla asiakkaiden kanssa ja pysähtymällä kuuntelemaan heidän omia, todellisia ajatuksiaan voidaan saada aikaan kaikkien osapuolten kannalta toimivampia ratkaisuja.

Tutkimuksen tarkoitus oli kerätä Joelinkodille kattavasti materiaalia, jonka avulla toimintaa voitaisiin kehittää ja sen laatua parantaa. Asumispalveluiden laatua arvioitaessa yksi keskeisimmistä periaatteista on se, että asukas voi asua kokien olonsa turvalliseksi ja elää tavallista elämää päättäen itse omaan asumiseensa liittyvistä asioista (Asumisen tekoja 2018, 2). Joelinkodin asukkaiden haastatteluissa useat asukkaat nostivat esille ajatuksia siitä, että Joelinkodissa on hyvä ja turvallinen asua, koska voi olla varma saavansa apua, kun sitä tarvitsee. Omasta asunnosta ja sen arkiaskareista huolehtiminen olivat keskeisessä osassa haastateltavien ajatuksia, ja tällä osa-alueella tarkasteltuna palveluiden laatu koettiin erittäin hyväksi.

Irlantilainen vammaispalvelu- ja tukijärjestö NDA on kehittänyt eräänlaisen mallipohjan, jota voidaan käyttää perustana kehitysvammaisten asumispalveluiden laatua arvioitaessa. Tarkasteltavia asioita ovat esimerkiksi asukkaan asuminen omassa asunnossa osana yhteiskuntaa, mahdollisuus vaikuttaa omaan elämäänsä, sen laatuun ja hyvinvointiin sekä merkityksellisiin ihmissuhteisiin, kehittää itseään ja käydä töissä tai muissa aktiviteeteissa. (Outcomes for Disability Services, 2016, 5.) Tarkastellessani tutkimustuloksiani näiden kriteerien pohjalta, vaikuttaa siltä, että Joelinkodissa asumisen laatuun on kiinnitetty huomiota asukkaan näkökulma huomioon ottaen. Asukkailla on mahdollisuus osallistua oman mielenkiintonsa mukaan erilaisiin ryhmätoimintoihin ja aktiviteetteihin niin halutessaan, mutta heillä on myös mahdollisuus viettää aikaa oman asuntonsa rauhassa.

Tieteellisen tutkimuksen on tarkoitus tuottaa uutta tietoa tutkimuskohteesta, kun taas kehittämiseen tähtäävä tutkimus pyrkii tuottamaan uusia menetelmiä jo olemassa olevan tiedon hyödyntämiseksi. Näitä kahta tutkimuslajia on kuitenkin Vilkan (2015, 32–33) mukaan mahdollista hyödyntää rinnakkain, jolloin teoria ja käytäntö saadaan yhdistettyä toimivaksi kokonaisuudeksi. Tutkimusta tehdessäni ajattelin saavani kyselylomakkeiden ja haastattelujen välityksellä lukuisia kehitysideoita, joita voitaisiin suoraa lähteä jatkojalostamaan yksikön arjessa. Kyselylomakkeen täyttäneistä läheisistä suurin osa oli tyytyväisiä Joelinkodin toimintaan tällaisenaan,

eikä minkäänlaisia puutteita oltu eritelty tai kehityskohteita löydetty. Tutkimustulosten avulla saatiin kuitenkin kerättyä kattavasti tietoa palveluiden tämänhetkisestä tilasta.

Yksikön toiminnan kehittämisen kannalta olisi ohjaajien hyvä kiinnittää entistä enemmän huomiota yhteydenpitoon asukkaiden läheisten kanssa. Vaikka asukkaiden itsemääräämisoikeutta tulee kunnioittaa ja edistää, on asukkaan hyvinvoinnin kannalta tärkeää tietää myös heidän läheistensä näkemyksiä varsinkin ennen merkittävien päätösten tekoa. Tiiviin yhteydenpidon avulla on mahdollisuus lisätä avoimuutta työntekijöiden ja asukkaiden läheisten välillä, ja tätä kautta voidaan myös parantaa asukkaiden asumisen laatua yksikössä. Vaikka osa ohjaajista saattaa tuntea Joelinkodissa asuvia asukkaita useidenkin vuosien takaa, on hyvä muistaa, että heidän läheisensä tuntevat asukkaat koko elämän ajalta. Läheisiltä saatujen henkilökohtaisten tietojen ja ohjaajien ammatillisia taitoja yhdistämällä voitaisi lisätä asukkaiden hyvinvointia.

Tutkimustulosteni perusteella Joelinkodin selkeitä vahvuuksia ovat yksikön kodinomaisuus, yhteisöllisyys ja toimiva palvelukokonaisuus. Yleisellä tasolla kehitysvammaisten palveluasumista pohdittaessa nämä ovat erittäin tärkeitä osa-alueita sekä palveluiden tuottajan että niiden käyttäjien näkökulmista. Asukkaiden viihtyminen ja palveluiden kokeminen positiivisena luovat henkilökunnalle puitteet, joiden sisällä tarjottavia palveluita voidaan muovata entistä kohdennetummin.

8 POHDINTA

Opinnäytetyöprosessini on ollut pitkä ja monipuolinen taival. Alussa minulla oli melko suuria hankaluuksia sopivan aiheen löytämisessä ja tutkimuksen aloittamisessa. Osittain tästä syystä opinnäytetyöprosessini venyikin useamman vuoden mittaiseksi. Lopulta löysin kuitenkin itselleni mielekkään aiheen, ja tutkimuksen aloittamisen jälkeen prosessi alkoi edetä omalla painollaan mielenkiinnon projektia kohtaan kasvaessa jatkuvasti. Vaikka Joelinkoti ja sen asukkaat olivat minulle entuudestaan tuttuja, tarjosi opinnäytetyön teko minulle ainutlaatuisen mahdollisuuden tarkastella tuttua yhteisöä ulkopuolisen puolueettomasta näkökulmasta.

Aloitin opinnäytetyöni tutkimuksen toteuttamisella ja vasta sen jälkeen jäsentelin teoriaosion selkeämmin. Näin jälkikäteen ajateltuna olisi ollut hyvä tutustua heti alussa hieman monipuolisemmin aihealuetta koskettavaan kirjallisuuteen ja aikaisempiin tutkimusmateriaaleihin. Mikäli olisin kirjoittanut teoriaosion ennen varsinaisen tutkimuksen toteuttamista, olisin todennäköisemmin osannut muotoilla kysymyksiä vielä kohdennetummin ja monipuolisemmin valituille osa-alueille. Kokonaisuudessa olen kuitenkin tyytyväinen opinnäytetyöhöni ja siihen, kuinka monipuolisesti tietoa onnistuin tutkimuksen avulla keräämään. Jouduin useassa kirjoitusvaiheessa keskittymään siihen, mikä on juuri tämän tutkimukseni kannalta olennaista tietoa, ettei tutkimukseni kirjallisesta osuudesta tullut liian laaja.

Esittelin opinnäytetyöni suunnitelman helmikuun 2017 opinnäytetyöseminaarissa. En kuitenkaan vielä tuolloin aloittanut prosessia toden teolla, vaan toteutus jäi pelkästään ajatuksen tasolle. Marraskuussa 2017 tein tutkimuslupahakemuksen Kuntayhtymä Kaksineuvoiselle ja aloin valmistella opinnäytetyöni tutkimusosiota. Keväällä 2018 kyselylomake oli sillä mallilla, että sain lähetettyä sen Joelinkodin asukkaiden läheisille, ja loppukesän ja alkusyksyn aikana sain haastateltua asukkaita. Kirjoitin teoriaosiota osittain jo tutkimuksen toteuttamisen aikana, mutta innostuin kirjoittamisesta kunnolla vasta saatuaani kaikki tutkimusmateriaalit käsiini ja päästesäni tutustumaan niihin syvällisemmin.

Opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa ajatuksenani oli toteuttaa tutkimus kolmiosaisena siten, että olisin ottanut mukaan myös työntekijöiden näkökulman. Työntekijöiden näkökulma olisi varmasti ollut erittäin mielenkiintoinen lisä opinnäytetyöhöni,

mutta siinä tapauksessa tutkimuksesta olisi todennäköisesti tullut liian laaja tai tutkimus olisi pitänyt toteuttaa kohdennetummin koskettamaan jotain tiettyä osa-aluetta. Selvittäessäni ainoastaan Joelinkodin asukkaiden ja heidän läheistensä ajatuksia yksikön toiminnasta pystyin keräämään tutkimusmateriaalia monipuolisemmin palveluiden käyttäjien näkökulmasta. Näin ollen pystyin tarjoamaan myös työntekijöille hyödyllistä tietoa, jota he voivat hyödyntää omassa työssään. Myös työntekijöiden näkökulma on tärkeä osa yksikön toimintaa ja sen kehittämistä, ja sen vuoksi yksi hyvä idea jatkotutkimukseksi olisikin toteuttaa vastaavanlainen kysely myös Joelinkodin työntekijöille.

Asiakastytyväisyyskyselyjen tekeminen on mielestäni aina tärkeää, tarkasteltiin sitä sitten palvelun tuottajan tai niiden käyttäjän näkökulmasta. Asiakas pääsee kertomaan omia mielipiteitään ja näin ollen kokee, että hänen ajatuksensa ovat merkityksellisiä. Palveluiden tuottaja puolestaan pystyy tulosten perusteella muokkaamaan omaa toimintaansa ja kohdentamaan sitä juuri valitulle asiakaskunnalle. Mahdollisia jatkotutkimusmahdollisuuksia pohtiessani, mielestäni olisi Joelinkodin toiminnan kannalta hyödyllistä, jos vastaavanlaisia kyselyitä toteutettaisiin esimerkiksi säännöllisin väliajoin, jolloin voitaisiin seurata asiakastytyväisyyden kehitystä. Jos asukkaiden ja heidän läheistensä mielipiteitä ja kehitysideoita kyseltäisiin säännöllisesti, voisi tutkimuksen kautta nousta tulevaisuudessa konkreettisempia kehitysideoita.

Opinnäytetyöprosessini aikana olen saanut paljon uutta tietoa kehitysvammaisuudesta ja heidän käytössään olevista erilaisista palveluista ja asumisvaihtoehdoista. Koen, että opinnäytetyötä kootessani olen saanut myös paljon oppeja tulevaa työelämää ja erilaisten asiakkaiden sekä heidän läheistensä kohtaamista ajatellen. Tutkimustuloksia analysoidessani ja siihen teoriatietoa yhdistäessäni olen sisäistänyt uudella tavalla asiakkaan itsemääräämisoikeuden merkityksen ja ennen kaikkea heidän mielipiteidensä arvostamiseen, vaikka omat näkemykseni olisivatkin ristiriidassa niiden kanssa. Uskon, että opinnäytetyöni tarjoaa paljon ajateltavia asioita kenelle tahansa kehitysvammasektorilla työskentelevälle, myös Joelinkodin ulkopuolella.

Opinnäytetyöprosessin aikana sosionomi (AMK) osaamiseni on lisääntynyt usealla osa-alueella. Opinnäytetyöni tuo esille sosiaalialan eettisten periaatteiden ydinajatuksia, eli jokaisen asiakkaan yksilöllisyyden kunnioittamista ja mielipiteiden kuuntelemista myös sellaisissa tilanteissa, kun itse toivoisi hänen toimivan toisin. Myös kehitysvammasektorin palvelurakenne selkeytyy opinnäytetyöni myötä. Opinnäytetyön tekeminen on saanut minut tajumaan, että myös asumisyksikön sisällä on mahdollisuus tuoda esiin jokaisen asukkaan ääni ja yksilölliset piirteet. Myös pienillä arkisilla asioilla voi olla suuri merkitys asukkaan hyvinvoinnille.

Pitkittynyt opinnäytetyöprosessi on herättänyt minussa laajan skaalan erilaisia tunteita onnistumisesta epätoivoon ja kaikkeen siltä väliltä. Ollessani vihdoin valmiin työn äärellä ja pohtiessani taivalta taakse päin olen erittäin tyytyväinen tilanteeseen, jossa nyt olen. Mielestäni olen saanut koottua kirjalliseen osiooni monipuolisesti tietoa aihealueesta laajentamatta sitä kuitenkaan liiaksi. Työni on ollut useaan otteeseen keskeneräisenä tietokoneellani niin, etten ole edes avannut sitä kuukausiin, ja näinä aikoina minulla on ollut aikaa prosessoida sitä. Vaikka opinnäytetyö on ollut poissa silmistä, se ei ole kuitenkaan koskaan ollut päivääkään poissa mielestä, ja voin todeta olevani tyytyväinen sen lopulliseen versioon. Palautin valmiin työni toukokuussa 2019.

LÄHTEET

- Ahopelto, J. & Toivola, R. 2018. Ikäihmisten ja omaisten kokemuksia palveluasumisesta pienkodissa Etelä-Pohjanmaalla. [Verkkojulkaisu]. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveystieteiden yksikkö, sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. [Viitattu 5.5.2019]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201805087108>
- Alasuutari, P. 2014. Laadullinen tutkimus 2.0. Viides painos. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Asuminen. 18.12.2018. [Verkkosivu]. Helsinki: Kehitysvammaliitto. [Viitattu 1.2.2019]. Saatavana: <https://verneri.net/yleis/asuminen>
- Asuminen. 2017. [Verkkosivu]. Tampere: Kehitysvammaisten Tukiliitto ry. [Viitattu 10.2.2019]. Saatavana: <https://www.tukiliitto.fi/tuki-ja-neuvot/asuminen/>
- Asumisen tekoja. Laatuksiteerit asumisen arviointiin ja kehittämiseen. 14.12.2018. [Verkkojulkaisu]. Kehitysvamma-alan asumisen neuvottelukunta KVANK. [Viitattu 3.5.2019]. Saatavana: <https://verneri.net/asumisen-tekoja/wp-content/uploads/2018/11/asumisen-laatuksiteerit-2018.pdf>
- Christians, C. G. 2011. Ethics and politics in qualitative research. Teoksessa: N.K. Denzin. & Y.S. Lincoln (ed.) The SAGE Handbook of Qualitative Research. 4th edition. Thousand Oaks: SAGE, 61–80.
- Denzin, N. K. 2011. The Politics of Evidence. Teoksessa: N.K. Denzin & Y.S. Lincoln (ed.) The SAGE Handbook of Qualitative Research. 4th edition. Thousand Oaks: SAGE, 645–657.
- Ekmark, M., Heiniluoma, S., Huotari, I., Leino, S. & Puranen, T. 2011. Oma kotia kohti. Tampere: Kehitysvammaisten Tukiliitto ry.
- Eriksson, S. Erot, erilaisuus ja elinolot – vammaisten arkielämä ja itsemäärääminen. 2. Painos. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry. Kehitysvammaliiton tutkimuksia 3.
- Forss, P. & Vatula-Pimiä, M.-L. 2014. Sosiaalinen turva ja hyvinvointi. 5. uudistettu painos. Helsinki: Kustannusyhtiö Edita.
- Grönstrand, E. 2017. Artusta tukea asumiseen. [Verkkolehtiartikkeli]. Ketju 6/2017. [Viitattu 5.5.2019]. Saatavana: <https://ketju-lehti.fi/aiheet/asuminen/artusta-tukea-asumiseen/>

- Hakkarainen, T. & Sippola, K. 2017. ”Mahdollistetaan lähipalvelut ja pidetään ne kaikkien saatavilla”: Selvitys mielenterveyskuntoutujien asumisesta ja asumispalveluista. [Verkkajulkaisu]. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysalan yksikkö, sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. [Viitattu 5.5.2019]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2017112818606>
- HE 159/2018 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle vammaispalvelulaiksi sekä laeiksi sosiaalihuollon ja varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista annetun lain 13 §:n muuttamisesta.
- Henkilökohtainen apu. 2.5.2019. [Verkkosivu]. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 26.5.2019]. Saatavana: https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/tuki-ja-palvelut/henkilokohtainen-apu?fbclid=IwAR2xAMhc0YYU_Uqj2jX5mNwEd3R741hX2sqVk06xCMQ6E_WZyP8DgHwNRso
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Husso, R. 19.10.2016. Omavalvonta sote -palvelujen laatu- ja turvallisuustyön työvälineenä [Ppt-tiedosto]. Valvira. [Viitattu 10.4.2019]. Saatavana: https://www.valvira.fi/documents/14444/2242225/Omavalvonta_sote_palvelujen_tyovalineena_Husso.pdf/afedaa5f-8642-4052-9d1a-57f17d3ad413
- Hyvönen, O. 2010. Vammaisten kertomuksia arjestaan. Teoksessa: S. Vehmas (toim.) Vammaisuuden kokeminen ja kokemisen vammaisuus: Suomen Vammaistutkimuksen Seuran 2. Vuosikirja. Kehitysvammaliiton selvityksiä 7. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry, 17–29.
- Jääskeläinen, R. 10.07.2018. Kela-taksit kilpailutettiin hyvästä syystä. [Blogikirjoitus]. Kela. [Viitattu. 4.5.2019]. Saatavana: <https://sosiaalivakuutus.fi/kela-taksit-kilpailutettiin-hyvasta-syysta/>
- Kalmo, L. & Vesala, N. 2015. ”Räntää täälläkin joskus sataa, niinku joka paikassa muuallakin”: Kehitysvammaisten palveluasumisen laatu. [Verkkajulkaisu]. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysalan yksikkö, sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. [Viitattu 5.5.2019]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2015100715192>
- Kananoja, A. 6.8.2010. Miten sosiaalityötä voi kehittää?: Sosiaalityön kehittämisen foorumi. [Ppt-tiedosto]. Heikki Waris -instituutti. [Viitattu 26.2.2019]. Saatavana: http://www.socca.fi/files/40/Sostyon_foorumi_kananoja_080610_1_.pdf
- Kansalaisuuden avaimet (2016–2018). Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Kehitysvammaisten palvelusäätiö. [Viitattu 5.5.2019]. Saatavana: <https://www.kvps.fi/kehittaminen/kotimaiset-projektit/kansalaisuuden-avaimet/>

- Karvonen, M. 2018. Rajoitustoimenpiteiden käyttäminen ja niiden kirjaaminen Kehitysvammalain edellyttämällä tavalla. [Verkojulkaisu]. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysalan yksikkö, sosiaalialan ylempi koulutusohjelma. Opinnäytetyö [Viitattu 5.5.2019]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2018052510383>
- Kaski, M., Manninen, A. & Pihko, H. 2012. Kehitysvammaisuuden syiden selvittäminen. Teoksessa: M. Kaski (toim.) Kehitysvammaisuus. 5. uudistettu painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy. 25–40.
- Kilpeläinen, A. & Salo-Laaka, M. 2012. Asiakasosallisuus teknologisoituvassa palvelujärjestelmässä. Teoksessa: A. Pohjola, T. Kemppainen & S. Väyrynen (toim.) Sosiaalityön vaikuttavuus. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 303–322.
- Koski, A. 2015. ATLAS-hanke -Asumissosiaalista työtä kehittämässä uudessa asumisyksikössä. Teoksessa: A. Koski & I. Vogt (toim.) Osallistavaa kehittämistä asumisyksikössä: Asukkaat ja työntekijät kehittäjinä. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, 17–33.
- Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka: Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. [Verkkokirja]. Jyväskylä: Bookwell Oy. [Viitattu 25.10.2018]. Saatavana Ellibs-e-kirjakoelmasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Kuusamo, E. 24.2.2017. Vapaus ja vastuu. [Verkkokolumni]. Ketju-lehti nro 1/2017. [Viitattu 13.5.2019]. Saatavana: <https://ketju-lehti.fi/aiheet/itsemaaraminen/vapaus-ja-vastuu/>
- Kylmä, J. & Juvakka, T. 2012. Laadullinen terveystutkimus. 1. –2. Painos. Helsinki: Edita Prima Oy.
- L 11.6.1999/731. Suomen perustuslaki.
- L. 20.3.2015/254. Laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista.
- L 21.12.2014/1224. Sairausvakuutuslaki.
- L 23.6.1977/519. Laki kehitysvammaisten erityishuollosta.
- L 30.12.2014/1301. Sosiaalihuoltolaki.
- Leinonen, E. 2002. Vuosikymmen palveluiden kehittäjänä ja kokeilijana: Perhepalveluita, asumispalveluita ja päivätoimintaa. Tampere: Kehitysvammaisten Palvelusäätiö.

- Lyhytaikais- ja tilapäishoito. 2.3.2018. [Verkkosivu]. Vernerin verkkopalvelu. [Viitattu 26.5.2019]. Saatavana: <https://verneri.net/yleis/lyhytaikais-ja-tilapais-hoito?fbclid=IwAR2XXyYWG6BnsGGzyzXVUstoO5yEAlac-mDJkGMZ6i8F4Rk9xvOdHVDxw6i0>
- Malm, M., Matero, M., Repo, M. & Talvela, E.-L. 2004. Esteistä mahdollisuuksiin Vammaistyön perusteet. Porvoo: WSOY.
- Metsämuuronen, J. 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. 3. uudistettu painos. Helsinki: International Methelp ky. Metodologia-sarja 4.
- Mitä kehitysvammaisuus on. 17.12.2018 [Verkkosivu]. Helsinki: Kehitysvammaliitto [Viitattu 25.1.2019]. Saatavana: <http://verneri.net/yleis/mita-kehitysvammaisuus-on>
- Mitä tarkoittaa asiakaslähtöisyys? Ei päivystä. [Verkkosivu]. Väestöliitto. [Viitattu 12.4.2019]. Saatavana: https://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/tietoa_parisuh-teesta/tietoa_parisuhdeammattilaisille/asiakastyon_lakitietoa/asiakaslahtoisuus/
- Omaishoidon tuki. Ei päivystä. [Verkkosivu]. Kehitysvammaisten tukiliitto ry. [Viitattu: 26.5.2019]. Saatavana: <https://www.tukiliitto.fi/tuki-ja-neuvot/omaishoidon-tuki/?fbclid=IwAR0kDuVwjCHTS9dpkwQsQD9AXOSKMKg7ZxAj1PU-VTvpkXs0YLOkY5NZx5c4>
- Outcomes for Disability Services. 2016. [Verkkojulkaisu]. Dublin: National Disability Authority NDA. [Viitattu 3.5.2019]. Saatavana: <http://nda.ie/nda-files/NDA-Paper-on-Outcomes-for-Disability-Services-May-20161.pdf>
- Pekurinen, M., Räikkönen, O. & Leinonen, T. 2008. Tilannekatsaus sosiaali- ja terveydenhuollon laatuun vuonna 2008. [Verkkojulkaisu]. Stakesin raportteja 38/2008. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. [Viitattu 18.5.2019]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201204194208>
- Pohjola, A. 2017. Asiakkaan pitkä tie palveluihin vaikuttajaksi. Teoksessa: A. Pohjola, M. Kairala, H. Lyly & A. Niskala (toim.) Asiakkaasta kehittäjäksi ja vaikuttajaksi: Asiakkaiden osallisuuden muutos sosiaali- ja terveystaloudissa. Tampere: Kustannusosakeyhtiö Vastapaino, 308–325.
- Poikonen, P. 2010. Minun kotini – sinun kotisi: Osallisuus ja yhteisöllisyys asumisessa kehitysvammaisten henkilöiden ja omaisten odotuksissa. [Verkkojulkaisu]. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysalan yksikkö, sosiaalialan ylempi koulutusohjelma. Opinnäytetyö. [Viitattu 5.5.2019]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201005027404>
- Potilaan itsemääräämisoikeus. 24.8.2018. [Verkkosivu]. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto. [Viitattu 22.5.2019]. Saatavana:

<https://www.valvira.fi/terveydenhuolto/potilaan-asema-ja-oikeudet-oikeudet/potilaan-itsemaaraamisoikeus>

- Puusa, A. & Juuti, P. 2011. Mitä laadullinen tutkimus on?. Teoksessa: A. Puusa & P. Juuti (toim.) Menetelmäviidakon raivaajat: Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Vantaa: Johtamistaidon opisto, JTO, 47–57.
- Räty, T. 2010. Vammaispalvelut: Vammaispalvelujen soveltamiskäytäntö. Kynnys ry.
- Salmi, V. 2010. Huomioita laatutyöstä ja vaikuttavuuden osoittamisesta asumispalveluissa. [Verkkolehtiartikkeli]. Suuntaaja (1), 5–7. [Viitattu: 26.2.2019]. Saatavana: <https://www.aspa.fi/sites/default/files/Suuntaaja12010.pdf>
- Seppälä, H. 2010. Hoivan ja asumisen välimaastossa: Pohdintoja kehitysvammaisuuden kaksista kasvoista. Teoksessa: A. Teittinen (toim.) [Pois laitoksista!]: Vammaiset ja hoivan politiikka. Helsinki: Gaudeamus, 180–198.
- Tarvainen, M. 2017. Palveluiden ydinoletukset ja muuttuva asiakkuuskäsitys. Teoksessa: A. Pohjola, M. Kairala, H. Lyly & A. Niskala (toim.) Asiakkaasta kehittäjäksi ja vaikuttajaksi: Asiakkaiden osallisuuden muutos sosiaali- ja terveystalveluissa. Tampere: Kustannusosakeyhtiö Vastapaino, 38–57.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. 11. uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Urhonen, A. 2011. Kompastuksia: Vammaispoliittinen pamfletti. Helsinki: Like Kustannus.
- Vammaisten asumispalvelut. 23.10.2017. [Verkkosivu]. Kauhava: Kuntayhtymä Kaksineuvoinen. [Viitattu 30.9.2018]. Saatavana: <https://www.kaksineuvoinen.fi/fi/palvelut/perhe-ja-sosiaalipalvelut-2/vammaispalvelut/vammaisten-asumispalvelut/>
- Vammaisten oikeudet. Ei päiväystä. [Verkkosivusto]. Suomen YK-Liitto. [Viitattu 14.2.2019]. Saatavana: <https://www.ykliitto.fi/yk70v/yk/ihmisoikeudet/vammaisten-oikeudet>
- Vehmas, S. 2005. Vammaisuus: Johdatus historiaan, teoriaan ja etiikkaan. Helsinki: Gaudeamus.
- Viitala, S., Wiinikka, T. & Åkerblom, S. 2007. Parempaan kehitysvammaisten asumiseen: Viiden asumisyksikön arviointi. Helsinki: Edita Oy.
- Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Yhteisöllisyys ruokkii uusia toimintatapoja. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Helsinki: Sitra. [Viitattu 5.5. 2019]. Saatavana: <https://www.sitra.fi/aiheet/yhteisollisyys/#ajankohtaista>

Yksilölliset palvelut, toimivat asunnot ja esteetön ympäristö: Vammaisten ihmisten asumispalveluiden laatusuositus. 2003. [Verkkojulkaisu]. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2003:4. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö & Suomen kuntaliitto. [Viitattu 20.4.2019]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201309236241>

LIITTEET

Liite 1. Asukkaiden läheisten kyselylomake

Liite 2. Saatekirje

Liite 3. Haastattelurunko

LIITE 1 Aukkaiden läheisten kyselylomake

Tyytyväisyyskysely Joelinkodin asukkaiden läheisille

Vastaajan ikä: _____

Vastaajan sukupuoli: _____

Joelinkodissa asuvan läheisen ikä: _____

Sukupuoli: _____

1. Missä läheisesi on asunut ennen Joelinkotia?

2. Kuinka kauan läheisesi on asunut Joelinkodissa?

3. Millä tavalla läheisesi suhtautui Joelinkotiin muuttoon?

4. Miten läheisesi on sopeutunut Joelinkodissa asumiseen? Mikä auttoi sopeutumisessa, tai oli haasteellista?

5. Millaisia ajatuksia sinulla on Joelinkodista? Mikä on hyvää, tai mitä voisi tehdä toisin?

6. Mitä mieltä olet ohjaajien toiminnasta? Mikä on hyvää, tai mitä voisi tehdä paremmin?

7. Miten läheisesi tulee toimeen muiden asukkaiden kanssa?

8. Mitä mieltä olet Joelinkodin vierailuajoista? Onko vierailuja rajoitettu, tai voitko vierailla läheisesi luona aina halutessasi?

9. Millaisena koet lääkäri- ja sairaanhoitajapalvelut, joita läheisesi saa Joelinkodissa asuessaan?

10. Mitä mieltä olet Joelinkodin ruoasta? Mikä on hyvää, tai mitä haluaisit muuttaa?

11. Mitä palautetta haluaisit vielä antaa sellaisesta aiheesta, jota tässä lomakkeessa ei käsitelty?

Kiitos vastauksistanne!

LIITE 2. Saatekirje

Hyvä Joelinkodin asukkaan läheinen,

olen viimeisen vuoden sosionomiopiskelija Seinäjoen ammattikorkeakoulusta ja teen opinnäytetyöni Joelinkodille. Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää Joelinkodin asukkaiden ja heidän läheistensä mielipiteitä Joelinkodista ja koota vastauksista yhteenveto henkilökunnan käyttöön. Vastaustenne avulla henkilökunta saa uusia näkökulmia, joiden avulla he voivat kehittää toimintaansa vastaamaan asukkaiden tarpeita parhaalla mahdollisella tavalla.

Kyselyyn vastataan nimettömästi ja kaikki vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja salassapitosäädöksiä noudattaen. Kyselylomake koostuu yhdestätoista avoimesta kysymyksestä, jotka käsittelevät Joelinkotia yleisellä tasolla, sekä läheisesi viihtyvyyttä siellä. Vastauksia voit halutessasi jatkaa lomakkeen kääntöpuolelle. Kyselyyn vastaamiseen kuluu aikaa noin 15 minuuttia. Pyydän teitä lähettämään täytetyn vastauslomakkeen oheisessa palautuskuoressa Joelinkotiin 8.4.2018 mennessä, postimaksu on valmiiksi maksettu.

Mikäli haluatte lisätietoa kyselylomakkeeseen liittyen, vastaan mielelläni kaikkiin kysymyksiin. Minut tavoittaa sähköpostitse osoitteella maria.laurila@seamk.fi tai puhelimitse numerosta 040 XXX XXXX.

Kiitos vastauksistanne!

Ystävällisin terveisin

Maria Laurila

LIITE 3. Haastattelurunko

Tyytyväisyyskysely Joelinkodin asukkaille

Haastattelukysymykset:

Sukupuoli: _____

Ikä: _____

Vastaatko kysymyksiin yksin, vai ohjaajan kanssa?

Missä olet asunut ennen Joelinkotia?

Kuinka kauan olet asunut Joelinkodissa?

Miltä muutto Joelinkotiin tuntui?

Miten olet sopeutunut Joelinkodissa asumiseen?

Mikä auttoi sopeutumisessa ja mikä oli hankalaa?

Mitä mieltä olet Joelinkodista? Mikä on hyvää, tai minkä voisi tehdä toisin?

Mitä mieltä olet ohjaajien toiminnasta? Mikä on hyvää, mitä voisi tehdä paremmin?

Miten tulet toimeen muiden asukkaiden kanssa?

Millaisiksi koet lääkäri- ja sairaanhoitajapalvelut, joita saat Joelinkodissa asuessasi?

Mitä mieltä olet Joelinkodin ruoasta? Mikä on hyvää, tai mitä haluaisit muuttaa?

Mitä mieltä olet asunnostasi?

Miten saat päättää itse omista asioistasi? Mistä saat, tai et saa?

Haluatko kertoa vielä jotain, mistä emme ole keskustelleet? Tai palata johonkin aiheeseen, jota käsittelimme aikaisemmin?